

Význam komunikace na sociálních sítích pro děti a mládež

Martina Konárková

Bakalářská práce
2014



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií


INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina KONÁRKOVÁ**
Osobní číslo: **H118129**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Význam komunikace na sociálních sítích pro děti a mládež**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na způsob komunikace dětí a mládeže;
- na vývoj informačních technologií a internetu;
- na popis různých druhů sociálních sítí a podrobný rozbor sítě Facebook;
- na rizika spojená se zanedbáním zabezpečení osobních údajů vložených na sociální sítě.

Součástí práce bude empirické šetření (kvantitativní) zaměřené na míru informovanosti dětí a mládeže o možných rizicích spojených s komunikací na sociálních sítích.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-7169-988-8.

DIVÍNOVÁ, Radana. *Cybersex: forma internetové komunikace*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-636-8.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

OREN, Leslie. *R@nde po internetu*. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1123-6.

ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-291-2.

VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan. *Aplikovaná sociální psychologie: člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institút mezioborových studií


Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013


Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013


doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu




doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

MARTINA KONÁRKOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 14.2.2014

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá významem komunikace na sociálních sítích pro děti a mládež. V teoretické části pojednává o sociálních sítích, jejich vývoji, nejoblíbenějších druzích a způsobech, jakým děti a mládež využívají internet. Dále vymezuje specifické znaky internetové komunikace, popisuje aktivity dětí a mládeže na sociálních sítích a proces vytváření identity v tomto prostředí. Na závěr se práce zabývá některými hrozbami, které se díky komunikaci na internetu a sociálních sítích mezi dětmi a mládeží velmi rozšířily. Praktická část bakalářské práce zjišťuje, jak velký význam má pro žáky II. stupně ZŠ komunikace na sociálních sítích a také jakou mírou jsou informováni o výše zmiňovaných hrozbách.

Klíčová slova: komunikace, děti, mládež, sociální síť, kyberšikana, kybergrooming, cyberstalking

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the importance of communication over social networks for children and young people. The theoretical part of the thesis covers social networks, their development, the most popular kinds of social networks and the ways young people and children use the internet. It also determines the specific features of internet communication, describes the activities of children and young people on social networks and the process of creating an identity in this environment. Finally, the thesis deals with threats that have been growing among children and young people due to communication on the internet and social networks. The practical part of the thesis investigates the importance of communication over social networks for school children (11-16 year olds) and how well informed they are of the dangers this type of communication exposes them to.

Keywords: communication, children, young people, social networking, cyber-bullying, cyber-grooming, cyber-stalking.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Martina Konárková

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Renatě Oralové za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Ráda bych také poděkovala svojí rodině a přátelům za podporu a motivaci.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SOCIÁLNÍ SÍŤ	12
1.1 POČÁTKY SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	12
1.2 FACEBOOK – NEJOBLÍBENĚJŠÍ SOCIÁLNÍ SÍŤ.....	13
1.3 DALŠÍ OBLÍBENÉ SOCIÁLNÍ SÍŤE NA INTERNETU.....	16
1.4 POZITIVNÍ ASPEKTY INTERNETU A ZPŮSOBY, JAKÝM HO DĚTI A MLÁDEŽ VYUŽÍVAJÍ	18
1.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	19
2 DĚTI A MLÁDEŽ NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH	21
2.1 SPECIFIKA INTERNETOVÉ KOMUNIKACE	21
2.2 OSOBNÍ DATA NA PROFILECH DĚTÍ A MLÁDEŽE A TZV. SELFIE	24
2.3 VYTVÁŘENÍ OSOBNOSTI A IDENTITY V PROSTŘEDÍ SOCIÁLNÍCH SÍTÍ.....	26
2.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	27
3 RIZIKA SPOJENÁ S KOMUNIKACÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH	29
3.1 KYBERŠIKANA A SOUVISEJÍCÍ JEVY	29
3.2 LEGISLATIVA.....	34
3.3 PREVENCE A POMOC	36
3.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	39
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 SOCIOLOGICKÝ VÝZKUM – MLADÍ LIDÉ A SOCIÁLNÍ SÍŤ	41
4.1 CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ	41
4.2 ZVOLENÁ METODA A VÝZKUMNÝ SOUBOR	41
4.3 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	42
4.4 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	53
4.5 SHRNUÍ VÝZKUMU.....	56
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM GRAFŮ	64
SEZNAM TABULEK	65
SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Jedna z nedůležitějších dovedností pro člověka je ta, která je spojená s komunikací. Předávání různých sdělení mezi lidmi se ale začíná čím dál více přesouvat na pole internetu a v souvislosti s ním na sociální sítě. Tyto prostředky využívá stále více věkových kategorií lidí a hlavně přibývá i těch mladších – dětí a mládeže. Někteří jim věnují veškerý svůj volný čas a využívají je k různým činnostem. Často na nich zveřejňují svá osobní data. Problematika sociálních sítí je zajímavá svou aktuálností a tím, že má celospolečenský dosah. Tento moderní způsob výměny různých informací má svoje specifické charakteristiky, pro které je velmi přitažlivý. Jednou z nich je rychlost a jednoduchost, jakou může člověk na velké vzdálenosti komunikovat. Jeho výhod se dá velmi dobře využít, ale, bohužel, také zneužít. Na uživatele sociálních sítí pak číhá nebezpečí, jako například kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking apod.

V období mladšího školního věku se děti dostávají do nového prostředí, mezi nové lidi a snaží se jim zalíbit. Je pro ně charakteristické, že vidí svět velmi optimisticky. Dospívající tento kladný přístup ztrácejí a s ním i předchozí pravdy, kterých se drželi. To znamená, že začínají experimentovat se vztahy, stylem života apod. Vzhledem k tomu, že mladí tráví spoustu času na sociálních sítích, se tento proces vytváření kamarádských vztahů a hledání své identity může přesouvat právě do prostředí internetu, kde se mohou rychle seznamovat s druhými lidmi a také prezentovat svoji osobu. Je bezpečné pouštět k němu děti, které jsou velmi důvěřivé, nebo dospívající, kteří rádi zkouší nové věci, vzdorují dospělým lidem a neposlouchají jejich rady?

Sociální pedagogika by se měla zabývat rizikovým chováním dětí a mládeže v prostředí sociálních sítí a zaměřit se tak na prevenci hrozeb, se kterými se mladí uživatelé mohou setkat.

Teoretická část bakalářské práce je zaměřena na popis sociálních sítí, jejich vývoj a krátkou charakteristiku nejoblíbenějších z nich. Dále vymezuje specifické znaky internetové komunikace a způsoby, jakým děti a mládež toto médium využívají. Také podává informace o údajích, které děti a mládež zobrazují na svých profilech sociálních sítí. Krátce pojednává o procesu vytváření identity v tomto prostředí. Závěrem se teoretická část zabývá

vá některými hrozbami, které mohou narušit správný vývoj a cestu do života společnosti mladých lidí. A to zejména kyberšikanou.

Cílem praktické části je zjistit, jaké volnočasové aktivity žáci II. stupně ZŠ preferují, zda mají profil na sociální síti a kolik času na ní tráví. Další cíl ověřuje tvrzení, že se mladí lidé chovají na sociálních sítích odvážněji než při komunikaci z očí do očí. Třetí cíl se zabývá zjišťováním toho, do jaké míry jsou žáci II. stupně ZŠ informováni o hrozbách na sociálních sítích. A poslední cíl zjišťuje, zda se žáci II. stupně ZŠ již někdy setkali s nějakou formou zneužívání či ubližování na internetu. Pro získání těchto dat byla zvolena kvantitativní metoda dotazníkového šetření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ SÍŤ

Sociální síť (angl. social network), nazývaná také jako síť společenská či komunitní, představuje propojenou skupinu lidí.¹ V užším slova smyslu lze tento pojem definovat jako webovou stránku nebo také službu internetu, díky které mohou lidé vzájemně komunikovat. Pro její využívání se musí nejdříve registrovat a vytvořit si svůj profil, do něhož vkládají různá osobní data. Základní údaje, jako například jméno, příjmení, věk a pohlaví, tak mohou doplnit o různé fotografie, videa či vlastní nápady a myšlenky, které pak mohou sdílet s ostatními lidmi.² Je to fenomén dnešní doby umožňující propojovat přátele na různých koncích světa a vytvářet tak četné mezilidské vztahy.

Výzkum EU Kids Online evropských dětí ve věku 9 až 16 let (z roku 2010) zařadil navštěvování profilu na sociální síti na čtvrté místo nejčastěji vykonávaných internetových aktivit. K této činnosti se přihlásilo přibližně 80 % dětí ve věku 13 až 16 let, těch mladších bylo asi o polovinu méně (41 %). Nejvíce internet využívají ke školní práci (85 %), na hraní her (83 %), dále ke sledování videoklipů (76 %), sdílení obrázků (39 %) a zpráv (31 %). Webkameru používá 31 % dětí.³

1.1 Počátky sociálních sítí

První myšlenky vytvořit nějaké společenství mezi lidmi na internetu vznikaly v první polovině devadesátých let. Zabývali se jimi spíše studenti, kteří chtěli komunikovat mezi sebou a s rodinou. Mezi prvními byla založena webová stránka **theGlobe.com**, na které se podíleli studenti Cornellovy univerzity. Inspiraci brali z tehdy oblíbených chatovacích místností.⁴ Svým uživatelům nabízela možnost uveřejnit jejich osobní informace.

Tato webová stránka slavila velký úspěch koncem devadesátých let, v období tzv. internetového boomu. Bohužel v témže roce 1998, kdy vstoupila na burzu a její akcie výrazně rostly, se brzy dostala do velkého propadu. Nicméně byla to stránka, která poskytovala svým uživatelům pokročilé vytváření profilových stránek, sdílení obsahu apod. V roce 1995 vznikly americké stránky **Classmates.com**, zřízené především ke komunikaci

¹ BURIAN, P., Internet inteligentních aktivit, s. 84.

² Sociální síť in Wikipedie [online], 2014.

³ LIVINGSTONE, S., Risks and safety on the internet [online], 2010.

⁴ BORNOVÁ, L., Úvod do sociálních sítí [online], 2011.

mezi bývalými spolužáky. Classmates.com se staly inspirací pro vytvoření stránek Friends Reunited ve Velké Británii, a to v roce 2000.

Rok 2002 představoval větší změnu ve tvorbě sociálních sítí. Vznikl **Friendster**. Ten pomáhal jednak nalézt bývalé přátele či spolužáky, ale také poskytoval místo, kde si lidé mohli prohlížet navzájem své profily, sdílet mezi sebou různé zprávy. V průběhu jednoho roku získal více než milion uživatelů.

Předběhla ho však síť **Myspace** založená v roce 2003. V lecčem byla stejná jako Friendster. Ale v roce 2006 již měla 100 milionů uživatelů. Nově jim totiž poskytovala možnost prozkoumat kulturu - hudební skupiny, umožňovala sdílet hudbu i videozáznamy.

V roce 2004 byla založena síť **Facebook**, která měla původně sloužit ke komunikaci mezi studenty různých univerzit. V roce 2006 byla zpřístupněna všem lidem starším třinácti let a díky své oblíbenosti, v roce 2012, přesáhl počet jejích uživatelů jednu miliardu.⁵

V České republice se velké oblíbenosti těší - Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, Instagram, Google+⁶. Mezi české sociální sítě patří - Lide.cz, Spoluzaci.cz a Libimseti.cz.

1.2 Facebook – nejoblíbenější sociální síť

Facebook bývá označován jako nejoblíbenější sociální síť na světě. Jejím zakladatelem je Mark Zuckerberg (bývalý student Harvardovy univerzity). Úkolem této sítě je udělat svět otevřenější a transparentnější. „*V takovém světě budou lidé nést důsledky svých činů a budou se chovat odpovědněji.*”⁷

Jedním z důvodů oblíbenosti Facebooku je fakt, že obsahuje téměř všechny způsoby online komunikace. Nalezneme u něj systémy pro e-mail a instant messaging (umožňující komunikaci v reálném čase); lze na něm sdílet fotografie, videa; tvořit různé události a pozvánky; zakládat skupiny lidí, kteří mají stejné koníčky; organizovat dobročinné akce;

⁵ CHATFIELD, T., Digitální svět, s. 104-106.

⁶ Sociální sítě: přehled sociálních sítí in Facebook profily a další sociální sítě [online], 2013.

⁷ KIRKPATRICK, D., Pod vlivem Facebooku, s. 173,174.

hrát hry s ostatními uživateli; využívat různé aplikace apod.⁸ Facebook se dá využít pro soukromé osoby, ale také jako pomocník v podnikání.

Dalším jeho plusem je, že si ponechává svou jednoduchost, jakou lze komunikovat se svými přáteli. Také díky tomu, že lze na Facebooku spatřit jenom je, mu dodává na značné popularitě. Je to americká služba, která ale využívá jednoho z nejlepších produktů - translátor. Ten umožňuje uživatelům komunikovat ve svém rodném jazyce. Na začátku roku 2010 byl schopen přeložit 75 jazyků, kterými mluví 98 % světové populace.⁹

Registrace na Facebooku

Jedním z prvních kroků je tedy založení vlastního profilu, do něhož může člověk uložit spoustu informací o své osobě. Jedná se o stránku, kterou mohou lidé vidět do té míry, jaké má člověk nastavené soukromí. Vkládá sem své jméno, věk, pohlaví nebo také informace o svém zaměstnání, vystudované škole, rodinný stav, různé fotografie apod.

Dalším krokem je hledání přátel. Facebook obsahuje vyhledávač, do kterého lze zadat jméno hledané osoby, nebo její e-mail. A pokud je zde registrovaný, najde dotyčnou osobu.¹⁰

Hlavní strana obsahuje tzv. komunikační kanál, na kterém se zobrazují vybrané příspěvky kamarádů, kteří zde mohou uveřejnit, co dělají, kde se nacházejí, fotografie přidané na svém profilu atd.

Soukromí na Facebooku

Co se soukromí na Facebooku týká, bylo by dobré mít na paměti, že:

- Jakékoliv informace zveřejněné na Facebooku může někdo další zkopírovat a poslat dál.
- Činnost, kterou člověk provádí na cizím profilu (komentuje mu fotografie, označí ji tlačítkem „To se mi líbí“, přidá komentář na jeho profil apod.), podléhá nastavení

⁸ CHATFIELD, T., Digitální svět, s. 106,107.

⁹ KIRKPATRICK, D., Pod vlivem Facebooku, s. 241.

¹⁰ KULHÁNKOVÁ, H., Fenomén facebook, s. 14-16.

soukromí osoby, která fotografii či jiný příspěvek zveřejnila. Okruh osob, pro který je přístupný, ale může kdykoliv změnit.

- Na některých stránkách nelze nastavit soukromí. Takové příspěvky mohou být vždy veřejně dostupné.
- I po odstranění účtu na Facebooku zůstávají některé informace stále uložené (například zprávy).
- Některé informace jsou vždy veřejné: jméno, profilové obrázky a úvodní fotky, pohlaví, uživatelské jméno a ID uživatele.

Facebook ponechává na jeho uživatelích zodpovědnost za to, co tam vkládá. Má ale stanovené jisté **zásady komunity**, které se mají dodržovat. Mezi ně patří zákaz vyhrožování a organizování násilí. Stejně tak tu nesmí docházet k podpoře sebepoškození a užívání drog. Nepřipouští se šikana, diskriminace a obtěžování druhých lidí. Facebook poskytuje zvýšenou ochranu nezletilým při zveřejňování nahoty, pornografie a realistických zobrazení veřejných hrozeb (fotografie a videa týkající se násilí apod.). Netoleruje se udávání nepravdivých údajů o své osobě, člověk se nesmí vydávat za někoho jiného. Lidé by měli ctít autorská práva. Je zakázáno narušovat soukromí druhých lidí. Jakýkoliv obsah, který se týká výše zmíněných porušování práv, lze nahlásit a následně odstranit.¹¹

Děti a mládež na Facebooku

Přestože má Facebook stanovená jistá pravidla, dochází k jejich porušování. Mladí lidé si zakládají i několik profilů. Často na nich udávají nesprávný věk, protože by nedosáhli na jednu ze základních podmínek registrace na Facebooku, a tím je věk minimálně 13 let.

Jakákoliv forma šikany, diskriminace či obtěžování lidí je tu zakázána. Existují ale případy, které dokazují, že tu k takovým formám porušování práv dochází. Jednou z obětí kyberšikany se stala teprve desetiletá dívka, jejíž spolužačka zjistila její přístupové heslo na Facebook a začala jejím jménem psát kamarádům sprosté zprávy. Starší sestra této spolužačky se jí dokonce nabourala do e-mailu a posílala dívčiným známým další zprávy obsahující sexuální narážky a nabídky. Spolužáci ve třídě se s ní přestávali bavit. K řešení tohoto případu byla přivolána policie.¹²

¹¹ Podmínky a zásady služby Facebook in Facebook [online], 2014.

¹² Nadávky a sexuální narážky in Česká televize [online], 2013.

Takových případů se ale vyskytuje několik. Kdo by měl dohlížet na takové jednání dětí a mládeže? Možná by se měli zapojit samotní rodiče a kontrolovat své děti, sledovat jejich aktivity v prostředí internetu a regulovat čas strávený na sociálních sítích. Školy by do svých výukových programů měly zařadit preventivní opatření proti různému zneužívání či ubližování na internetu a sociálních sítích.

1.3 Další oblíbené sociální sítě na internetu

Twitter

Twitter, druhá nejznámější síť, poskytuje přátelům, rodině, kolegům z práce atd., možnost komunikovat a zůstat v kontaktu díky krátkým zprávám, nazývaným „tweety“. Ty obsahují maximálně sto čtyřicet slov, zobrazují se na profilu autora, jsou zasílány jeho následovníkům a dají se nalézt na vyhledávači Twitteru.

Sto čtyřicet znaků je, podle zakladatelů, tak akorát na zaslání krátké textové zprávy. Rádi by je ponechali „short and sweet“, tedy krátké a sladké. Přičemž k těmto sto čtyřiceti znakům lze přidat ještě dvacet písmenek označujících jména lidí.

Jakmile si nový uživatel vytvoří svůj profil, může začít s vyhledáváním lidí, jejichž zprávy chce sledovat. Na jeho domovské stránce se pak zobrazují jakékoliv novinky sledovaného člověka. Každý sledovaný člověk je na svého nového pozorovatele informován pomocí e-mailu.¹³

YouTube

Tato sociální síť byla založena v roce 2005. Slouží především ke zveřejňování různých videí vytvořených jak amatéry, tak i profesionály. Ty se pak mohou stát inspirací pro ostatní lidi po celém světě.¹⁴

LinkedIn

Dle svých zakladatelů: „*Posláním LinkedIn je propojovat profesionály na celém světě, aby mohli být produktivnější a úspěšnější ve své kariéře.*“¹⁵ Vytváří se zde tedy široká pro-

¹³ New user FAQs in Twitter [online], 2014.

¹⁴ O YouTube in YouTube [online], 2014.

¹⁵ O nás in LinkedIn [online], 2014.

fesní síť, na které je důležité dobře nastavit svůj profil. Do něho se především vkládají informace o absolvovaných školách, kurzech, dovednostech, předchozích zaměstnáních apod. LinkedIn se dá využít pro konzultaci o různých problémech vyvstávajících z profese, na sledování novinek v jednotlivých oborech a také na prezentaci firmy, hledání rad pro vylepšení její činnosti apod.

Instagram

Instagram představuje aplikaci, která je určena především pro mobilní telefony iPhone, další mobilní zařízení s OS Android nebo pro iPad tablet či iPod Touch. Jeho hlavním cílem je sdílení fotografií s ostatními lidmi. Jeho uživatelé tak díky svým mobilním telefonům či jiným zařízením pořizují obrázky, které následně mohou upravit pomocí různých filtrů a ukázat je dalším uživatelům. Tyto fotografie se dají sdílet také na Facebooku, Twitteru a na jiných sociálních sítích.¹⁶

Lide.cz a Spoluzaci.cz

Sociální síť Lide.cz slouží zejména k seznamování a komunikaci lidí. Uživatelé si zde mohou vytvořit svůj blog (webová aplikace), kam vkládají informace o svých zálibách, sdílejí zde fotografie, mohou chatovat s kamarády apod.

Spoluzaci.cz je sociální síť využívaná k vyhledávání a komunikaci mezi bývalými či současnými spolužáky nebo studenty.

Libimseti.cz

Libimseti.cz slouží, jak již název napovídá, k seznamování lidí. Prostřednictvím této sítě spolu mohou lidé chatovat, zveřejňovat své fotografie atd. S nástupem Facebooku začala její oblíbenost velmi rychle klesat.¹⁷

¹⁶ Instagram in Wikipedie [online], 2014.

¹⁷ BORNOVÁ, L., Úvod do sociálních sítí [online], 2011.

1.4 Pozitivní aspekty internetu a způsoby, jakým ho děti a mládež využívají

Internet a také sociální sítě představují pro děti a mládež obrovský svět informací. Díky nim se mohou učit. To vše se děje velmi rychle. Tato média neslouží pouze k vyhledávání různých údajů, ale také k hledání práce, nakupování a hlavně ke komunikaci mezi lidmi, kteří bydlí stovky nebo tisíce kilometrů daleko. Mezi jejich další pozitiva patří také možnost zábavy, relaxace, a to pomocí různých her a aplikací. Na rozdíl od minulých let, kdy mladí lidé trávili svůj volný čas u televize, na sociálních sítích musí číst a psát. Rozvíjí se jim určitým způsobem i jazykové znalosti. Další výhodou sociálních sítí je pak možnost vzájemné interakce, která mladé lidi přinutí myslet a rozvíjí některé sociální dovednosti. Mezi ně by se dalo zařadit: vytváření a prosazování vlastních myšlenek, udržování mezilidských kontaktů, schopnost argumentovat nebo vyjadřovat své pocity. Dále mohou rozvíjet svoji fantazii a kreativitu. Je tu také místo pro děti, které jsou stydlivé, nesmělé, plaché. Protože i ty zde najdou nějaké kamarády se stejnými koníčky, nemusí se pak cítit osaměle a propadat depresím. Různé problémy, na které narazí v období dospívání a které se ostýchají řešit s dospělými, pak mohou vyhledat na internetu nebo je konzultovat s někým, kdo jim je blízký.¹⁸

Podle způsobů, jakým děti a mládež využívají internet, a podle toho, jak se na něm chovají, můžeme uživatele internetu rozdělit do následujících skupin:

- **Málo riskující nováčci** zastupují děti, které na internetu netráví mnoho času. Způsoby využívání tohoto média nejsou nikterak rozsáhlé. Takoví uživatelé se většinou nepouštějí do potenciálně nebezpečných aktivit, jako například do komunikace s neznámými lidmi prostřednictvím sociální sítě apod.
- **Mladí networkeři** se vyznačují tím, že internet využívají o něco více než předchozí typ uživatelů. Přednost dávají spíše sociálním sítím než učení, přípravě do školy, sledování zpráv atd.

¹⁸ KARÁSKOVÁ - ULBERTOVÁ, Z. Rodič, vychovatel a dítě na internetu, s. 53.

- **Umírnění uživatelé** podobně jako ti předchozí využívají internet po dobu asi jedné hodiny, přičemž ho ale využívají více způsoby. Upřednostňují aktivity spojené s přípravou do školy, sledují novinky ze světa a vyhledávají různé informace.
- **Riskující průzkumníci** tráví na internetu kolem dvou hodin denně. Vykonnávají na něm několik aktivit, a to i těch potenciaálně nebezpečných. Takoví uživatelé bývají velmi kreativní, často sdílí různé zprávy, zabývají se tvorbou vlastních blogů.¹⁹
- **Intenzivní hráči** svůj čas na internetu věnují především hraní her a sledování videoklipů. Aktivity spojené s přípravou do školy, sledování zpráv nebo činnosti kreativní (vytváření blogu, sdílení zpráv) příliš nevyhledávají. Jejimi zástupci jsou především chlapci.
- **Zkušení networkeři** jsou zastoupeni především dívkami. Nejčastěji svůj čas tráví na sociálních sítích, sdílí různý obsah a vytváří blogy. Jejich aktivity na internetu jsou velmi pestré. Hraní her se u nich ale vyskytuje minimálně.²⁰

1.5 Dílčí závěr

Sdělování informací mezi lidmi se čím dál více odehrává pomocí nových komunikačních technologií. Oblíbenost a rostoucí počet uživatelů sociálních sítí to jenom potvrzuje. Jejich historie není tak dlouhá. Začaly vznikat před několika lety, přesto jejich nárůst byl velmi rychlý.

Existuje velké množství sociálních sítí a mají různá využití. Česká síť Spoluzaci.cz byla vytvořena pro hledání bývalých či stávajících studentů, LinkedIn se snaží pomáhat v rozvoji různých profesí. Některé (např.: Libimseti.cz, Lide.cz), které spojují lidi s účelem seznámení, si svou popularitu užívaly jenom do té doby, než přišel nástup lepší, pro lidi zajímavější sociální sítě - Facebooku.

¹⁹ Webová aplikace umožňující jeho tvůrci zveřejňovat různé příspěvky, většinou se zobrazují od nejnovějšího nahoře po nejstarší.

²⁰ HASEBRINK, 2012 in ŠEBEŠ, M., Děti a mládež v kyberprostoru [online], 2013.

Pro děti a mládež je sociální síť prostředím, kde se mohou bavit s přáteli, hrát s nimi hry, prohlížet si fotografie, videa a krátit si tak zábavným způsobem volnou chvíli. Je to prostor umožňující mladým lidem experimentovat, snadno navazovat kontakty s různými lidmi, hlásit se k nějaké specifické skupině, vyjadřovat svoje myšlenky a nápady. Sociální sítě tedy mají určitá pozitiva, ale najdou se u nich i negativní stránky, o nichž bude blíže pojednáno dále v této práci.

2 DĚTI A MLÁDEŽ NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH

Existují názory lidí, kteří na sociálních sítích vidí pouze negativa. Děti si spolu neumějí hrát, neumí správně komunikovat tváří v tvář. Pro jiné ale takovou hrozbu nepředstavují. Komunikace změnila pouze svoji formu v závislosti na vývoji komunikačních technologií. Chování či komunikace dětí a mládeže v reálném světě a ve světě virtuálním se však liší.

2.1 Specifika internetové komunikace

Tato on-line komunikace má svoje znaky, kterými se liší od té meziosobní. Mezi ně by se dala zařadit **rychlost**. Během chvilky je možné oslovit člověka na druhém konci světa. Jednoduchost, jakou lze navázat kontakt s lidmi, kteří mají stejné koníčky nebo řeší stejné problémy, je potom také zaručena. Stejně tak i **počet** lidí, se kterými lze současně komunikovat, je téměř neomezený. Tyto vlastnosti internetu spoří čas i peníze.²¹

Prostor a čas mezi komunikujícími je téměř bez omezení. Mladí lidé se nemusí nacházet na společném místě. Mohou být, kde chtějí, a odpovídat, kdy se jim to hodí. Někteří mají dokonce internet v mobilu a jsou na sociálních sítích přihlášení celý den. Je pak otázkou, zda je tato přístupnost 24 hodin denně pro děti zdravá.

V souvislosti s velkým množstvím lidí, se kterými lze komunikovat, se mluví o tzv. *informačním přetížení* – dochází k němu v tom případě, kdy člověk dostane příliš mnoho zpráv, na které nestíhá odpovídat. Důsledkem je tedy zkracování odpovědí a vysoká selektivnost zpráv - raději volí informace jednoduššího a kratšího charakteru.²²

Je tu také prostor pro vyjádření vlastních pocitů a výrazů tváře. Mezi dětmi a mládeží jsou velmi oblíbené tzv. **emotikony**. Jedná se o spojování různých textových znaků, které zobrazují obličej. Existuje jich ale celá řada a některé programy je dokážou převádět do určité grafické podoby.²³ Některé z nich uvádí následující tabulka:

²¹ ŽEMLIČKA, M., Email, chat, sms, s. 3,4.

²² DEVITO, Joseph A., Základy mezilidské komunikace, s. 36-41.

²³ RYBKA, M., Jak komunikovat elektronicky, s. 23.

Tabulka 1: Emotikony

Znaky	Význam	Grafická podoba
: -)	úsměv	
: -D	řehot	
: -(smutek	
: -P	vyplazený jazyk	

Zdroj: <http://3000emoticons.cz/>

Další velmi oblíbenou formou komunikace jsou tzv. zkratky neboli **akronymy**. Ty mladí lidé využívají k tomu, aby ušetřili nějaký ten čas. Do zkratek se dají zašifrovat různá slovní spojení či celé věty. Často je využívají u anglických slov.

Příklady českých zkratek:

JJ – jojo

EE – nene

MMNT – moment

O5 – opět

NZ – není zač

Příklady anglických zkratek:

LOL – Laughing Out Loud (směji se, až se za břicho popadám)

BTW – By The Way (mimochodem)

OMG – Oh My God (proboha)

WTF – What The Fuck (Co to sakra je?)

4U - For You (pro tebe)²⁴

²⁴ NÝVLT, V., Jazyk jen pro vyvolené [online], 2008.

Jednou z charakteristik komunikace dětí školního věku či dospívajících je časté používání slangových výrazů, citoslovcí, mluví zkratkovitě, jsou hlasití apod. Ti starší si mnohdy vytvářejí svůj **komunikační styl**, který je specifický slovními obraty, oslovením, často ve svém projevu přehánějí, aby na sebe upozornili. Jejich sdělení bývá zašifrované do jejich vlastní řeči, chtějí se odlišovat, šokovat.²⁵ Proto se není čemu divit, že rádi využívají různých zkratk tak i v internetové řeči.

Přesto je ale tato komunikace ochuzená o její velmi významnou složku, a to **neverbální**. Z osobní komunikace si lidé nejvíce odnášejí svůj dojem z druhého člověka. To znamená: jak byl obléknutý, jestli měl díru na kabátu, zda nám voněl, nebo naopak páchnul, potil se, vstupoval do naší osobní zóny, často odkašlával, dělal dlouhé mezery mezi mluvením apod. Z těchto projevů se dá vyčíst, zda je nám dotýčný jednak sympatický a za druhé, zda myslí svá slova vážně. Existují jisté mimoslovní znaky, které druhého upozorňují na nepravost sdělovaných informací.

Dalším specifickým znakem internetové komunikace je **anonymita** a možnost vydávání se za někoho jiného. Díky tomu, že účastníci komunikace nepřijdou do přímého kontaktu, mohou své vlastnosti skrývat a prezentovat se tak, jak chtějí, a ne tak, jak ve skutečnosti vypadají a jednají. Tento druh anonymity označuje Šmahel z psychologického hlediska jako subjektivní. Oproti tomu objektivní anonymita představuje jakousi pravděpodobnost toho, zda se dá na internetu dopátrat pravého jména a totožnosti uživatele. Pro znalce informačních technologií to může být „hračka“.²⁶

Tato subjektivní anonymita často v mladých lidech podporuje větší odvahu. Může se tedy stát a také stává, že jednají tak, jak by v reálném životě nedokázali. Výzkumem, který je součástí této práce, bylo zjištěno, že přibližně 16 % žáků II. stupně ZŠ nedokáže sdělit druhému z očí do očí vše, co si s nimi píše na sociálních sítích. Zajímavějším zjištěním je fakt, že více než polovině těchto dětí sociální síť pomohla při oslovení člověka, který se jim líbil nebo líbí.

Čím více si lidé píše nebo volají, tím si také připadají bližší. Potřeba fyzického kontaktu je tedy nahrazena častou synchronní komunikací (komunikace v reálném čase). Blízkost

²⁵ VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie, s. 305.

²⁶ ŠMAHEL, D., Psychologie a internet, s. 19.

zaručují také stejné myšlenky, které spolu lidé sdílí. V případě opoždění odpovědi si člověk vytváří projekce, proč tomu tak je. V tomto prostředí také dochází k rychlejšímu sebeotvírání. Lidé nepotřebují tolik času, aby druhému sdělili něco důvěrnějšího, dokonce intimního.²⁷ Podle DeVity se ale u elektronické komunikace **nedá hovořit o důvěrnosti**. Byť spolu komunikují pouze dva účastníci, informace vložené na internet v něm zůstávají. Nikdo pak nemůže tušit, zda ten druhý něco citlivého nezveřejní a nepoužije proti němu.²⁸

Komunikace prostřednictvím sociálních sítí je tedy odosobněna, ale obsahuje v sobě některé složky podobné komunikaci interpersonální, skupinové, ale i hromadné.²⁹ Dá se tedy využít v komunikaci s jedním člověkem, se skupinou, ale také jako médium, prostřednictvím kterého lze oslovit milióny lidí.

2.2 Osobní data na profilech dětí a mládeže a tzv. selfie

Většina žáků na II. stupni ZŠ má založený profil na sociální síti. Na něj vkládají osobní údaje. Mezi **základní** a často povinná data patří jméno, příjmení, věk a pohlaví.

Těmito základními údaji ale výčet osobních dat nekončí. Sociální sítě umožňují mladým lidem sdílet s ostatními lidmi své názory a myšlenky. Mohou zde uveřejnit svoje pocity. Uživatelé tak prostřednictvím svého profilu informují ostatní krátkou zprávou, například:

„To, co bych měla dělat, se mi nechce, a to, co bych neměla, se mi chce úplně nejvíc....”

„Dostala jsem kytí od kluka :-)) sice asi pětiletýho, ale to se taky počítá”

„Šťastná jen díky němu!”

Podobné zprávy se zejména na Facebooku vyskytují velmi často.

Mezi další data, která zde mohou uveřejňovat, patří **fotografie** či různá **videa**. Součástí nastavení profilu bývá i profilová fotografie. U některých mladých uživatelů lze dokonce zhlédnout celé složky obsahující snímky jejich tváře či celé postavy. Velmi oblíbeným způsobem vytváření těchto obrázků vlastního těla je tzv. „**selfie**”.

²⁷ DIVÍNOVÁ, R. Cybersex, s. 55,56.

²⁸ DEVITO, Joseph A. Základy mezilidské komunikace, s. 39.

²⁹ LEŠKO, L., Náhled do sociální komunikace.

Selfie

„Selfie je typ fotografického autoportrétu, pořízeného z ruky za pomoci digitálního fotoaparátu či chytrého telefonu. Selfies jsou často určena pro publikování na sociálních sítích a sítích pro sdílení fotografií online, jako jsou Facebook, Twitter, Instagram, aj.“³⁰

Spisovatelka Kate Losse porovnává selfie na různých sociálních sítích. Jako typické autoportréty sociální sítě Myspace označované jako „Myspace pic“ považuje velmi amatérsky vyfotografované obrázky lidí před zrcadlem. Tyto fotografie byly rozostřené a v zrcadle se odrážel oslepující blesk. Často také evokovaly striptýz (fotografie chlapců bez trika s hledáčkem fotoaparátu zaměřeným na trup nebo obrázky děvčat ve spodním prádle). Tito uživatelé se jeví jako osamělí, dokumentují nepřeborné množství fotografií pouze svého obličeje, nebo dokonce velmi spoře oblečeného těla.

Novinku zavedl Facebook svými profilovými obrázky. Ty byly pořízené v lepší kvalitě, z větší vzdálenosti. Zřejmě jsou tedy obohacené o jistý sociální kontext, jelikož je musí někdo další vyfotografovat. Na této sociální síti se ale také objevuje velké množství obrázků přátel. Často pak vznikají rozsáhlé složky s touto tematikou. Uživatelé se tak prezentují, jako by měli velké množství kamarádů. A právě množství přidanych přátel, skupinových fotografií či komentovaných příspěvků od ostatních, značí zdravou účast v tomto kybersvětě. Mladí lidé bývají častými sběrači těchto zdánlivých symbolů sociálního bohatství. A mnohdy dokumentují vše, co během dne dělají, a jsou při tom velmi otevření.

Instagram funguje pouze na vytváření jakýchsi deníčků pomocí fotografií. Svým uživatelům nabízí různé filtry, které upravují obrázky tak, že vypadají, jako kdyby je vytvářel sám profesionální fotograf.

Novinkou mezi sociálními sítěmi jsou také krátká videa, jejichž vytváření umožňuje například aplikace Twitteru od roku 2013.³¹

„Selfují“ ale také různé celebrity. Častými tvůrci těchto autoportrétů jsou americké zpěvačky, jako například Rihanna či Lady GaGa. Nedávno ho také zveřejnil na svém Fa-

³⁰ Selfie in Wikipedie [online], 2014.

³¹ LOSSE, K., The return of the selfie [online], 2013.

cebooku oblíbený český zpěvák Tomáš Klus držící čerstvě získané ocenění se slovy: „Zde důkaz, že umím selfovat.“

Mladí lidé velmi často a rádi dokumentují svůj život. Ať už různými fotografiemi, či pár slovy napsanými na profilu sociální sítě. Není pravidlem, že by se obrázky vytvořené před zrcadlem vyskytovaly pouze na síti Myspace. I takové lze spatřit například na Facebooku. Jaké potřeby ale vedou tyto děti k této sdílnosti a otevřenosti?

2.3 Vytváření osobnosti a identity v prostředí sociálních sítí

S tím, jak se člověk představuje ve světě internetu, se objevují otázky týkající se **identity** člověka. A právě nalezení vlastní identity bývá označováno jako jeden z nejdůležitějších úkolů období dospívání. Vymežit tento pojem není příliš jednoduché. Dá se ale popsat několika charakteristikami současně: *autenticita – integrita – kontinuita – relativní stejnost v čase – sebedefinování – definování jinými – odlišnost od jiných – uvědomění si odlišnosti – afiliace s lidským společenstvím* (V. Báčová, 2003).³²

Tímto termínem v prostředí internetu se zabýval také Šmahel, který tvrdí, že se nejedná o identitu v pravém slova smyslu. Virtuální identitu označuje termínem reprezentace. Je to jenom obrázek, kterým se člověk snaží to, co si o sobě myslí, namalovat a vtisknout do prostředí internetu. Tato uměle vytvořená identita ale nemůže nic prožívat. Je to tedy pouhý zástupce člověka. Mladým lidem ale poskytuje velký prostor pro hledání otázek, kdo jsou, čím by chtěli být a co znamenají pro druhé lidi. Mohou se zde prezentovat různým způsobem a sledovat pak odezvu ostatních.³³ Sociální sítě tedy slouží dospívajícím jako pomocník při formování identity.

Krčmářová ve své studii shrnuje výzkumy amerického psychologa Johna Sulera týkající se identity dospívajících v kontextu virtuálního světa. Ten se zaměřil na motivaci chování mladých lidí v tomto prostředí. Pro tyto účely uvádí čtyři základní potřeby. Tou první je pátrání po své **identitě** a **experimentace**. Jak již bylo popsáno, sociální sítě pomáhají dospívajícím pátrat po otázkách: kdo jsou nebo také se kterými lidmi budou chtít navazovat kontakty, jaké směry budou v životě uznávat apod. Internet jim v tomto ohledu poskytuje jistou výhodu a tou je právě již zmiňovaný pocit anonymity. Přidá-li se k němu ještě mož-

³² VÝROST, J., Sociální psychologie, s. 110.

³³ ŠMAHEL, D., Psychologie a internet, s. 39-41.

nost kdykoliv odejít z toho prostředí, pozitiva pro hledání vlastní filozofie života těchto mladých badatelů jsou zaručena.

Jako další potřebu uvádí potřebu **intimity a sounáležitosti**. Langmeier hovoří o potřebě intimního párového přátelství. Mladí lidé chtějí mít nějakého důvěrného kamaráda, se kterým by sdíleli svoje problémy, pocity, předávali si zkušenosti. Přáli by si někoho, komu se můžou svěřit.³⁴ O tom, že dospívající chtějí někam patřit, pojednávají mnozí vývojoví psychologové. Mladí lidé ale často střídají nápady, chovají se nepředvídatelným způsobem a mnohdy hojně střídají okruh lidí, se kterým se schází. Sociální sítě jim pak poskytují celkem jednoduchou možnost, jak tyto sociální skupiny rychle měnit.

Třetí výrazná potřeba tohoto období je charakterizována jako **separace od rodiny** či dalších osob, které pečují o dospívajícího. Touha vymanit se z vlivu rodičů u pubescentů sílí. Začínají je kritizovat, nechtějí být od nich kontrolováni. Hledají nový ideál a vzor, ve kterém by našli jistotu. Často rádi diskutují o svých názorech, snaží se prosadit, vyrovnat se dospělým.³⁵ Chování ke svým rodičům může být někdy negativní, jejich vztah k nim se ale nemění. Podle Langmeiera si základní morální postoje ponechávají od své rodiny, která je pro ně sociálním zázemím a také důležitou skupinou pro osobní rozvoj.³⁶ Přesto vyhledávají nové vztahy, kontakty a pátrají po dalších zajímavých osobách.

Poslední čtvrtou potřebu označuje Suler jako **ventilaci frustrace**. Dospívající kvůli častým střídáním různých stylů života, kamarádů, odpoutáváním se od rodiny, střídáním nálad apod. zažívají pocity frustrace. Sociální sítě jim je pomáhají dostat z těla ven díky hrám a různým aplikacím.³⁷

2.4 Dílčí závěr

Komunikace na sociálních sítích je oproti té meziosobní rychlejší a umožňuje zprostředkovat mladým lidem četné kontakty s různými lidmi. Své emoce velmi často vyjadřují pomocí tzv. emotikonů. Jejich zprávy také obsahují množství zkratek, které nemusí být pro

³⁴ LANGMEIER, J., Vývojová psychologie, s. 150,151.

³⁵ VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie, s. 267,347.

³⁶ LANGMEIER, J. Vývojová psychologie, s. 150.

³⁷ SULER, 2005 in Krémářová, B., Vliv internetu na formování a vývoj osobnosti, s. 79.

každého srozumitelné. Mezi mladými jsou ale populární. Svá sdělení tak jistým způsobem šířují. Velmi oblíbenou formou sdělování je také dokumentování jejich činností různými fotografiemi. Mladí lidé fotografují sami sebe, své kamarády, domácí mazlíčky a všechno možné, co se kolem nich děje. Jaké důvody mají k této otevřenosti? Odpovědi mohou být potřeby, které se snaží tito mladí badatelé naplnit na cestě hledání vlastní identity a začleňování se do společnosti.

3 RIZIKA SPOJENÁ S KOMUNIKACÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH

Mladí lidé na své profily ukládají velké množství osobních informací a nezabývají se jejich zabezpečením. Přitom zůstávají v kontaktu s lidmi, které nikdy v životě neviděli. V roce 2010 mělo 8 % českých dětí ve věku 9 – 16 let více než 300 kontaktů, 16 % 101 – 300, 17 % 51 - 100, 36 % 11 – 50, 24 % méně než 10. Přes 30 % těchto dětí mělo svůj profil veřejný.³⁸

Následující část práce pojednává o kyberšikaně jako jedné z nejčastějších forem ubližování druhým prostřednictvím internetu a sociálních sítí, jejímiž nejrizikovějšími oběťmi jsou právě děti a mládež.

3.1 Kyberšikana a související jevy

Kyberšikana

Kyberšikana a tradiční psychická šikana má několik společných znaků. Těmi základními jsou: záměrnost, opakovanost, psychické násilí a symbolická agrese. Jejich cílem je tedy vyvést někoho z rovnováhy, ublížit mu. Naopak výrazný rozdíl mezi těmito druhy šikan je způsob kontaktu. U té klasické se jedná o komunikaci tváří v tvář. Kyberšikana se odehrává v tzv. kyberprostoru, a to např. přes mobil či internet. Díky tomu se může odehrávat dokonce v prostředí domova.³⁹

Znaky kyberšikany v porovnání s tradiční šikanou:

➤ Anonymita

V kyberprostoru mohou útočníci používat přezdívku, neznámé telefonní číslo apod. Pro oběť je pak obtížné poznat, kdo ho vlastně šikanuje. Sám útočník, který je tak těžko identifikovatelný, se může chovat ještě agresivněji, volí odvážnější výhrůžky, než na jaké by si troufl v kontaktu z očí do očí.

³⁸ LIVINGSTONE, S., Risks and safety on the internet [online], 2010.

³⁹ ROGERS, V., Kyberšikana.

➤ **Smyslený profil útočníků a obětí**

Internet a ostatní komunikační technologie umožňují jak útočníkovi, tak i oběti upravit si svůj vlastní profil a vložit do něj nepravdivé osobní informace, jako například jiné datum narození, místo bydliště, pohlaví nebo také použít cizí fotografie apod. Útočníkem nebo obětí se může stát kdokoliv, kdo rozumí těmto technologiím.

➤ **Místo a čas útoku**

Vystaven útokům kyberšikany může být člověk kdekoliv a v kteroukoliv dobu. Stačí nosit u sebe mobil nebo nějaký jiný přístroj připojený k internetu. Ohrožení tak na nás čeká i v prostředí domova. Oproti tomu tradiční šikana může být v tomto ohledu předvídatelná (odehrává se ve škole, v parku, na hřišti, cestou ze školy domů atd.).

➤ **Odlišné chování lidí v kyberprostoru od chování lidí ve skutečném světě**

Kyberprostor poskytuje lidem velkou volnost, a to například v tom, že si můžou „změnit“ své jméno, věk či dokonce pohlaví apod. Někteří toho využívají k manipulaci ostatních lidí. Jelikož je obtížné takové lidi dostihnout, mají někteří větší odvalu, nebojí se a útočí na svou oběť ještě tvrději, než by si troufli v reálném světě. Nemají možnost vidět důsledky svého jednání. Svoji oběť totiž někdy ani neznají osobně.

➤ **Publikum jako pomocník kyberšikany**

Různé informace a záznamy o oběti kyberšikany se mohou rozšířit velmi rychle. Stačí například zveřejnit nějaké video na internetu. To je pak dostupné téměř všem lidem. Video si můžou mezi sebou posílat, publikum se zvětšuje a s ním i negativní dopad na oběť.

➤ **Těžko rozpoznatelné dopady kyberšikany**

Někdy bývá těžko rozpoznatelné, zda je člověk obětí kyberšikany. Takoví lidé svoje problémy často drží v sobě, nehovoří o nich s druhými, a to například kvůli strachu, nepochopení, děti ani nemusí vědět, že se jedná o šikanu atd. S takovou situací se mnohdy špatně vyrovnávají nebo jí nezvládnou.

➤ **Kyberšikana úmyslná i neúmyslná**

Existují případy, kdy různé popichování a dělání si z druhých srandu, může způsobit druhému bolest. Nevinný vtípek pak může vyústit právě v kyberšikanu, jelikož pachatelé nevidí, jaký dopad má jejich chování na oběť.⁴⁰

Kybergrooming

Kybergrooming je termín označující manipulaci dětí prostřednictvím internetu a dalších komunikačních technologií s cílem nalákat oběť k osobní schůzce a pohlavně ji zneužít. Oběti kybergroomingu jsou nejčastěji děti a mládež přibližně od 6 do 15 let.⁴¹ Kybergroomer je člověk, který manipulaci provádí, a to tak, že zneužívá důvěřivosti oběti. Většinou si vybírá děti zjevně zranitelné, ty, které se cítí být málo milované, nebo ty, jejichž rodiče na ně nemají čas, kamarádi se jim posmívají apod. Takovým dětem se snaží nabídnout porozumění a soucit. Po zdánlivém navázání přátelství, vyžadují po oběti intimní fotografie, videa a nakonec osobní setkání.⁴²

Manipulace dětí ze strany kybergroomera má většinou několik fází, přičemž každá z nich je pro dítě nebezpečná. Nemusí ale docházet úplně ke všem. Existuje forma kybergroomingu, kdy není cílem pohlavní zneužití dítěte, ale získání jeho pornografických fotografií a videí. I toto jednání ale může ohrozit osobnost a mravní vývoj dítěte.

➤ **Vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť**

V první fázi se snaží o navázání důvěry s dítětem. Většinou to provádějí tak, že se večíti do jeho problémů (Rozumí ti rodiče? Já tobě ano, záleží mi na tobě. Posmívají se ti kamarádi? Víím, jaké to je, taky se mi posmívali, když jsem byl malý.). Kybergroomer si tak buduje s dítětem přátelství. Chce, aby o jejich vztahu nikdo nevěděl. Komunikace může směřovat na erotická a sexuální témata.

➤ **Podplácení dárky, službami a budování přátelského vztahu**

Pachatel dětem nabízí různé dárky, peníze, aby upevnil již stávající vztah.

⁴⁰ Co je kyberšikana? in Ebezpečí [online], 2014.

⁴¹ Kyberšikana: manuál pro učitele in Plzeňský kraj [online], 2014.

⁴² WEBER, Gregory M. Grooming Children for Sexual Molestation [online], © 1996-2014.

- **Získání nebezpečných materiálů a informací**
Kybergroomer vyžaduje po oběti intimní fotografie či videa, soukromé informace o její osobnosti nebo rodině. Může po oběti vyžadovat kybersex.
- **Emoční závislost na kybergroomerovi**
Kybergroomer již zná intimní a soukromé informace o své oběti, její fotografie či videa mu slouží k vydírání a vyhrožování.
- **Osobní setkání**
Může, ale nemusí být poslední. Je to například návštěva ZOO, kavárny, kina, klubu, nebo dokonce bytu kybergroomera.
- **Útok/ napadení, sexuální obtěžování, pohlavní zneužití.**⁴³

Kyberstalking

Stalking je termín označující pronásledování, obtěžování druhého člověka, ve kterém stalker vyvolává pocity strachu a stres. Kyberstalking se pak děje pomocí informačních a komunikačních technologií (sms, e-maily, chaty apod.). Kyberstalking se řadí mezi tzv. distální stalking, nedochází k fyzickému kontaktu s obětí. Typický stalker ale může ke svému pronásledování využívat také kyberstalking.⁴⁴

Projevy stalkingu:

- **Opakované a dlouhodobé pokusy kontaktovat oběť**
Kontaktování pomocí dopisů, sms, zpráv na sociálních sítích, posíláním dáreků apod. Text zpráv zprvu nemusí být vůbec nepříjemný. Může být povzbuzující, lichotící, nebo naopak urážející s cílem vydírat, zastrašovat svou oběť, vyvolávat v ní pocity strachu, viny apod.
- **Demonstrování moci a síly stalkera**
Stalker různými výhrůzkami vyvolává ve své oběti strach a obavy. Pronásleduje ji například cestou ze školy, práce. Počká si na ni před domem apod. Vyhrožuje fy-

⁴³ Kybergooming a kyberstalking: metodický materiál pro pedagogické pracovníky [online], 2012.

⁴⁴ Kybergooming a kyberstalking: metodický materiál pro pedagogické pracovníky [online], 2012.

zickým násilím nebo dokonce zabitím, ke kterému může také dojít. V případě kyberstalkingu se jedná o výhrůžky vztažené na informace o oběti (Vím, kde jsi, vím, co děláš...).

➤ **Destrukce věcí oběti**

Tato fáze spočívá v ničení osobních věcí oběti. Může jít například o poškození kola, auta, posprejování omítky domu, týrání domácího zvířete oběti atd. V rámci elektronické komunikace jde o zasílání virů, získání osobních informací z počítače oběti atd.

➤ **Stalker jako oběť**

Někdy se stalker vydává sám za oběť.

➤ **Snaha poškodit reputaci oběti stalkerem**

Stalker dělá vše pro to, aby poškodil jméno své oběti, a nejenom to. Pomlouvá ji v jejím úzkém sociálním okolí (u přátel, v rodině, u sousedů apod.). Převeďme-li to na technologickou komunikaci, pachatel může vytvořit falešný profil své oběti, do kterého vloží smyšlené informace. Tím vším se snaží poškodit důvěryhodnost mezi blízkými lidmi oběti.⁴⁵

Happy slapping

Jedná se o natáčení fyzického útoku na nic netušící oběť. Takový člověk se může například procházet v parku, čekat na autobusové zastávce apod. Napadení většinou provádí skupinka agresorů, přičemž jeden z nich tento čin natáčí. Jednají tak s cílem pořídit co nejvíce šokující, brutální video, které se poté zveřejní pomocí nějaké komunikační technologie (např.: internetu) a získá tak co nejvíce pozorovatelů tohoto videa. Happy slapping představuje častou formu kyberšikany. Zatím je ale tato nebezpečná forma zábavy rozšířena především ve Velké Británii.⁴⁶

⁴⁵ Co je to stalking a cyberstalking? In Ebezpečí [online], 2008.

⁴⁶ Happy slapping: spokojené fackování in Nebud' oběť [online], © 2010-2014.

Sexting

Pojem sexting bývá definován jako akt zasílání fotografií s erotickým či sexuálním podtextem pomocí mobilního telefonu či internetu. V České republice se vyskytuje zejména na sociálních sítích.⁴⁷ Obrázky přitom tvoří samy děti, dospívající a následně je zašlou například kamarádovi (dívka, která se chce zalíbit svému idolu), nebo dokonce i neznámému člověku, který jim za to nabídne peníze či jiný hodnotný dar (nový mobil).

U dospívajících se začínají rozvíjet erotické pocity, jsou zvědaví a experimentují. Neuvědomují si, že jejich soukromé fotografie se mohou stát terčem posměchu, vydírání, nebo dokonce se šíří jako pornografie.⁴⁸ „V České republice již byla zaznamenána řada případů sextingu, řadu z nich lze posuzovat právě jako šíření dětské pornografie.”⁴⁹ Přesto sexting představuje mezi mladými velmi rozšířený jev.

3.2 Legislativa

Porušování práv, které se děje v reálném životě, se dá přesunout také do tzv. kybersvěta. Vypátrat takové protizákonné jednání může být složitější. Pachatelům je nabídnuta anonymita. Mají možnost vydávat se za někoho jiného. Míra svobody, jakou zde lidé mají, často vede k menší zodpovědnosti, a mnozí si také neuvědomují, že jednají v rozporu se zákonem.

Následující podkapitola pojednává o právech, která lze v prostředí novodobých komunikačních technologií porušit.

Mezi základní prameny patří **Listina základních práv a svobod**, ve které je zakotveno právo na ochranu osobnosti, právo na čest a důstojnost, na ochranu svého jména, na osobní soukromí apod.

Od prvního ledna roku 2014 vstoupil v účinnost nový **Občanský zákoník**, který značně upevňuje práva osobnostní. Ta jsou zařazena do obecné části zákoníku. V prvním díle, spadajícím pod první hlavu a upravující soukromé právo, stojí, že je chráněna důstojnost a svoboda člověka a stejně tak právo usilovat o vlastní štěstí či štěstí vlastní rodiny. Toto

⁴⁷ KOPECKÝ, K., Rizika sextingu u českých pubescentů a adolescentů, s. 25.

⁴⁸ ECKERTOVÁ, L., Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče, s. 67-69.

⁴⁹ KOPECKÝ, K., Co je sexting [online], 2009.

právo je limitované tím, že nesmí způsobit újmu druhým. Máme tedy právo na ochranu svého života, zdraví, svobody, cti, důstojnosti a soukromí. Díl třetí nám zaručuje tuto ochranu před soudem.

Ve druhé hlavě a druhém dílu, který upravuje práva fyzické osoby, je pak zmínka o právu na ochranu jména a na úctu k němu. Dalším důležitým právem je ochrana osobnosti. Pododdíl dva upravuje podobu a soukromí. To znamená, že rozšiřovat podobu lze jenom se svolením dotyčného. Nikdo nemá právo například sledovat něčí soukromý život. Existuje ale výjimka, kdy může být podobizna, zvukový či obrazový záznam pořízen či použit bez jeho svolení. Jedná se o úřední účely, veřejné vystoupení člověka ve veřejném zájmu, k vědeckým či uměleckým účelům nebo pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství. Takové nakládání s osobními údaji člověka nesmí být ale v rozporu s jeho zájmy.⁵⁰

Mezi další práva, která mohou být na sociálních sítích porušena, jsou **práva autorská**. U nás je upravuje Autorský zákon č. 121/2000 Sb., který vymezuje práva autora k jeho autorskému dílu. Takovým dílem může být například fotografie, video, román, počítačový program apod. Takové dílo nesmí být dále rozmnožováno, pronajímáno, půjčováno, vystavováno atd.⁵¹

Tak jako v reálném světě, tak i v tom internetovém se dají páchat trestné činy. Ty jsou v **Trestním zákoníku** č.40/2009 Sb. definované jako protiprávní činy, které trestní zákon za trestné označuje, nebo jako takové činy, které mají nějaké společné rysy, uvedené v tomto zákoně. Pojmy, jako je například kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, přímo neupravuje, ale vykazují určité společné znaky trestních činů. Může se jednat například o vydírání, pomluvu, šíření dětské pornografie, nebezpečné vyhrožování, sexuální nátlak, zneužití dítěte k výrobě pornografie, svádění k pohlavnímu styku, nebezpečné pronásledování (stalking).⁵²

⁵⁰ Zákon č.89/2012 Sb., [online].

⁵¹ SEKNIČKOVÁ, P., Máme ve světě internetu svá práva? [online], 2012.

⁵² JAROŠ, P., Kyberšikana [online], 2012.

3.3 Prevence a pomoc

Internet je v dnešní době dostupný téměř všude. A tak se může stát a také stává, že děti či mladiství bývají ohroženi přímo z domova. Věnovat se prevenci je tedy zapotřebí již ze strany rodičů. Ta spočívá především v jejich správné komunikaci s dětmi či mladistvými. A to v předávání informací o různých nástrahách, které na ně čekají. Ale také v navození důvěrného vztahu. Děti musí vědět, že na ně má rodič čas, může se mu svěřit a že jim poskytne pomoc.

Děti bývají velmi důvěřivé, je tedy důležité jim opakovat, že lidi, které neznají z reálného světa, jsou vlastně neznámí. I v případě, že se vydávají za dobrého kamaráda. Dospívající zas podobné rady od dospělých nemají rádi, nechtějí je poslouchat. Internet jim poskytuje jisté vzrušení a experimentaci s novými vztahy. Přesto by také měli znát možná rizika a případy, které se opravdu staly. Eckertová ve své knize tedy radí: **kontrolovat, vysvětlovat, nezakazovat.**⁵³ Pro bezpečný pohyb po internetu by také měli znát některé zásady.

Desatero bezpečného internetu:

- Nedávat nikomu osobní údaje (telefonní číslo, adresu bydliště, citlivé informace o rodině apod.).
- Neposílat neznámým lidem své fotografie. Intimní fotografie nezasílat ani kamarádům. Ty je pak kdykoliv a komukoliv mohou ukázat nebo přeposlat.
- Mít zabezpečená hesla a nikomu je nesdělovat.
- Nereagovat na sprosté, nemravné, hrubé zprávy.
- Říct někomu dalšímu o schůzce naplánované přes internet.
- Odejít z webové stránky obsahující šokující obrázky, zprávy či videa.
- Nahlásit dospělému webové stránky, zprávy, fotografie či videa, která dotyčného uvedla do rozpaků nebo vyděsila.
- Chránit si počítač či jiné komunikační zařízení před viry. Neotvírat přílohy zprávy doručené z neznámé adresy.
- Nevěřit všem informacím, které jsou dostupné na internetu.
- Nebavit se s těmi, se kterými dotyčný nemá zájem bavit se.⁵⁴

V tomto stále složitějším světě bude užitečné děti naučit kromě odborných poznatků také určitým dovednostem. Murphyová-Wittová a Stamerová-Brandtová určily **osm klíčových dovedností pro děti 21. století**. První z nich je flexibilita, která jim pomůže oriento-

⁵³ ECKERTOVÁ, L., Bezpečnost dětí na internetu, s. 47,48.

⁵⁴ Desatero bezpečného internetu in Bezpečnýinternet.cz [online].

vat se ve světě globalizace, kde se mohou potkávat (ať už v reálném životě, nebo na internetu) s lidmi z různých zemí. Měly by se naučit kriticky přemýšlet, pohlížet na problémy z více stran, nebát se nových věcí. Za významné považují rozvíjet v dětech kreativitu, týmového ducha, schopnost řešit konflikty, podporovat organizační schopnosti (správně řešit úkoly, stanovit si dílčí cíle), budovat odolnost vůči stresu (důvěřovat si, umět relaxovat).

Další takovou významnou schopností je právě správná **komunikace a vzájemné pochopení**. Velké množství informací díky novodobým komunikačním prostředkům dnes zasahuje jak do soukromého, tak i profesního života. Proto by bylo dobré umět velmi výstižně vyjádřit své zájmy a vše, čeho chce člověk dosáhnout. Správně vyjádřit jádro věci a srozumitelně ho předat dál. S tím souvisí i umění naslouchat, mít dobrou slovní zásobu, diskutovat, ale také navazovat další kontakty.

Poslední klíčovou dovedností je **mediální kompetence**. Internet a počítače jsou součástí života lidí a zřejmě ještě dlouho budou. Vzhledem k tomu, že se i v tomto prostředí vyskytuje velké množství hrozeb, je potřeba naučit děti s těmito médii pracovat. Naučit je odlišovat svět reálný od virtuálního a využívat způsoby, jakými chránit osobní data. Rodiče a učitelé by také měli povzbudit dospívající děti k využívání jiných médií, jako například knih a časopisů.⁵⁵

I přes všechna upozornění ze strany rodičů se dítě může stát obětí nějakého zneužívání. Na řadu tedy přichází pomoc. Při kyberšikaně by měla (ze strany rodičů) spočívat v zabránění kontaktu s agresorem, uchování důkazů o kyberšikaně, projednání problému s odborníky, případně v ohlášení útoku Policii ČR.⁵⁶ U ostatních hrozeb je postup stejný. Důležitým bodem pomoci je ale také vyjádření důvěry a podpory. Přestože se dítě mohlo do nesnází dostat i vlastním přičiněním, rodiče by měli potlačit své negativní emoce.⁵⁷ V případě neochoty oběti komunikovat s rodičem, existují různé instituce a projekty, které mohou jak rodičům, tak i obětem zneužití pomoci. Zde je krátký popis některých z nich:

⁵⁵ MURPHYOVÁ-WITTOVÁ, M., Připravte své dítě do života, s. 61-89.

⁵⁶ ROGERS, V., Kyberšikana.

⁵⁷ ECKERTOVÁ, L., Bezpečnost dětí na internetu, s. 49.

➤ **Policie ČR**

V naléhavých případech a pomoci v tísni se člověk může obrátit na nejbližší útvar Policie České republiky nebo zavolat na linku tísňového volání 158 nebo 112. Dále byl na jejich internetových stránkách zřízen formulář, dostupný na adrese: <http://aplikace.policie.cz/hotline/>, který slouží pro hlášení podezření kriminálního chování na síti internet, a to například projevů rasové či národnostní nesnášenlivosti, šíření dětské pornografie apod.

➤ **Horká linka**

Jedná se o kontaktní centrum, jehož cílem je blokovat nevhodný či nezákonný obsah internetu (dětská pornografie, věkově nepřiměřený obsah, kyberšikana, rasismus apod.) Formulář pro hlášení takového obsahu je dostupný na adrese: <http://ohlaste.horkalinka.net/>.

➤ **Bílý kruh bezpečí**

Občanské sdružení, které se zaměřuje na odbornou, bezplatnou pomoc obětem a svědkům trestných činů.

➤ **Linka bezpečí**

Sdružení, jehož účelem je pomoci dětem a mladým lidem v obtížných životních situacích a také při každodenních starostech a problémech.

➤ **Linka důvěry**

Dětské krizové centrum, které poskytuje službu telefonické krizové pomoci, jejímž posláním je odborná pomoc lidem v krizové životní situaci, a to především dětem týraným, zneužívaným, zanedbávaným apod.

➤ **E-bezpečí**

Projekt, který se zabývá rizikovým chováním na internetu, zejména pak prevencí, vzděláváním, výzkumem a intervencí. Na svých stránkách mají také poradnu, určenou především pro děti a mladistvé, kteří se v souvislosti s internetem či mobilním telefonem dostali do obtížné životní situace, dostupnost na adrese: <http://poradna.e-bezpeci.cz/>.

➤ **Bezpečný internet.cz**

Projekt, jehož cílem je poukázat na různé nástrahy, které souvisejí s využíváním internetu, a také poradit, jakými způsoby se proti nim bránit. Jejich poradna je dostupná na adrese: <http://www.bezpecnyinternet.cz/poradna/>.

➤ **Bezpečně-online**

Jeden z projektů – Saferinternet.cz – si dal za cíl podporovat u dětí a dospívajících bezpečné používání internetu a dalších nových komunikačních technologií. Zaměřuje se například na ochranu soukromých informací před zneužitím, efektivnost využívání informační technologií apod.

3.4 Dílčí závěr

Může se zdát, že takové zastrašování na internetu nemusí být tolik nebezpečné jako to, se kterým se člověk setká na ulici. Tzv. kyberprostředí ale poskytuje několik výhod, mezi které patří anonymita vyvolávající pocity neohroženosti, nepolapitelnosti. Pachatel se tak dopouští mnohem odvážnějších útoků, než na jaké by se zmoohl při fyzickém kontaktu. Nemusí být totiž vůbec silným jedincem. Může se jednat o slovní útoky formou pomluvy, vydírání atd. Děti v domněnku, že mají dobrého přítele, sdělují v podstatě cizím lidem citlivé osobní informace, které mohou být následně zneužity. A to jak záměrně, tak i nezáměrně.

Jako prevence nebezpečného chování na internetu je důležité děti naučit bezpečnému pohybu v tomto kybersvětě a rozvíjet jejich kritické myšlení tak, aby byly schopné rozlišit, co je a co není realita.

I přesto ale může dojít k porušování lidských práv, která mohou být občansko-právního charakteru, nebo dokonce trestního. Jako reakce na toto dění vznikla spousta projektů, institucí s cílem informovat, vzdělávat nebo pomoci lidem zasaženým kyberhrozbami. Jsou přístupné na internetu a radí jak obětem, tak i rodičům nebo také pedagogům.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SOCIOLOGICKÝ VÝZKUM – MLADÍ LIDÉ A SOCIÁLNÍ SÍTĚ

Výzkum byl proveden kvantitativní metodou pomocí dotazníku a probíhal na dvou základních školách. Jeho výhodou je sběr velkého množství dat za poměrně krátkou dobu. Výsledky byly zpracovány pomocí grafů a tabulek. Hypotézy byly ověřovány statistickými testy významnosti, na jejichž základě se rozhoduje, zda existuje mezi jevy statisticky významný vztah a zda nejsou výsledky výzkumu způsobeny náhodou.⁵⁸

4.1 Cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda žáci II. stupně ZŠ upřednostňují trávení volného času na sociálních sítích před nějakou jinou aktivitou a jak dlouho na ní tráví svůj čas. Další cíl ověřoval, zda se žáci II. stupně ZŠ chovají v prostředí sociálních sítí odvázněji než v reálném životě. Třetí cíl se zabýval tím, do jaké míry jsou žáci II. stupně ZŠ informováni o možných hrozbách na sociálních sítích. A poslední cíl zjišťoval, zda se žáci již někdy setkali s nějakou formou zneužívání či ubližování přes internet.

Pro potřeby této práce byly stanoveny následující hypotézy:

1H: *Žáci II. stupně ZŠ upřednostňují trávení volného času na sociálních sítích před nějakou jinou aktivitou.*

2H: *Žáci II. stupně ZŠ znají zásady bezpečného užívání sociálních sítí spíše ze školy, než od ostatních zdrojů.*

3H: *Dívky se častěji než chlapci setkávají se zneužíváním či ubližováním přes internet.*

4.2 Zvolená metoda a výzkumný soubor

Pro praktickou část bakalářské práce byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu. Na získání dat byl vytvořen dotazník obsahující devatenáct otázek. První část se věnovala základním údajům (věk, pohlaví, bydliště, možnost připojení k internetu apod.). Druhá část se věnovala aktivitám, které respondenti nejraději dělají ve svém volném čase. Další část

⁵⁸ CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu, s. 70.

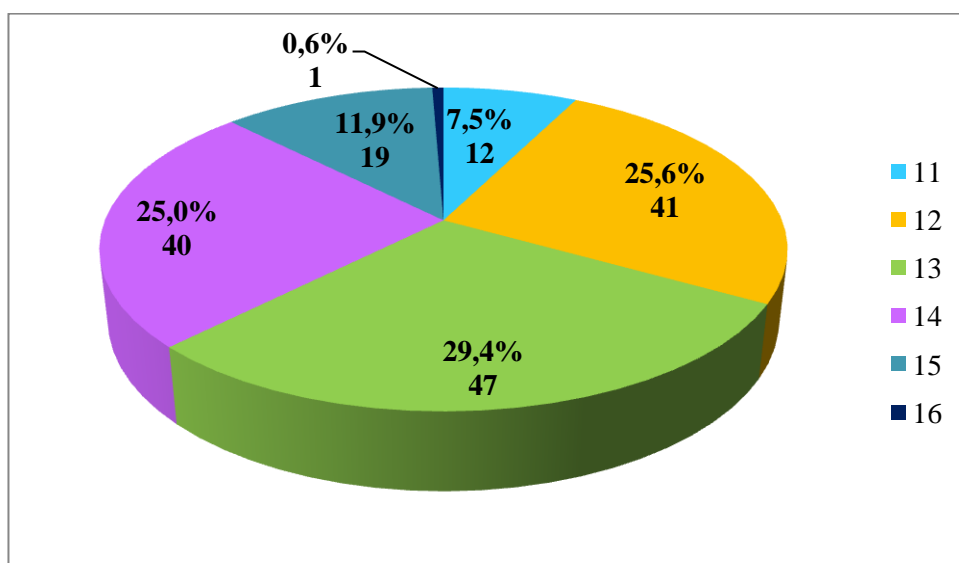
se týkala znalostí zásad bezpečného užívání sociálních sítí. A poslední část hledala odpověď na otázku, zda se respondenti či jejich kamarádi již někdy setkali s nějakou formou ubližování přes internet a kam by se obrátili na případnou pomoc. Byly použity uzavřené i otevřené otázky.

Výzkumný soubor tvořili žáci druhého stupně základní školy, konkrétně ZŠ T. G. Masaryka ve Svitavách a ZŠ v Hradci nad Svitavou. Jedná se tedy o záměrný výběr. Některé dotazníky byly vyřazeny kvůli jejich neúplnému vyplnění. Bylo tedy zpracováno 160 dotazníků, 110 ze ZŠ T. G. Masaryka a 50 ze ZŠ Hradec nad Svitavou.

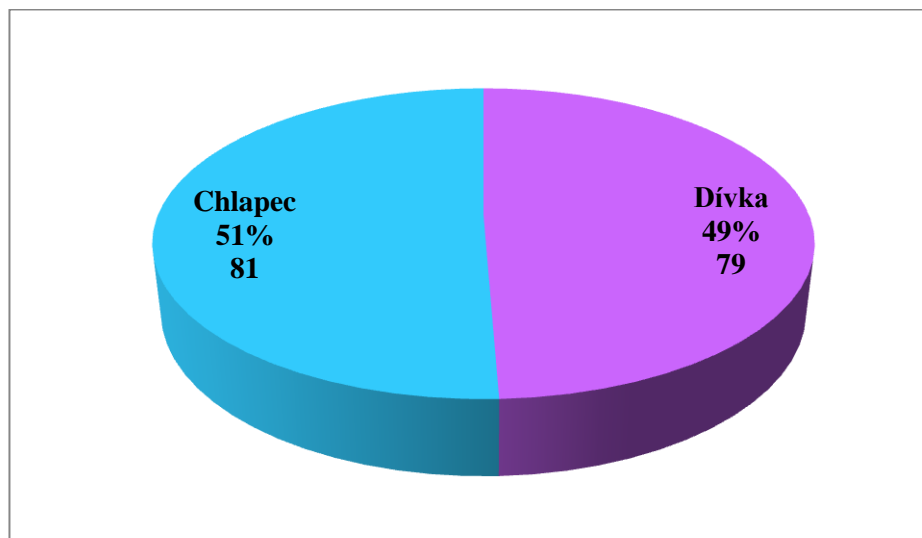
4.3 Interpretace výsledků

Otázka č. 1: Věk respondentů

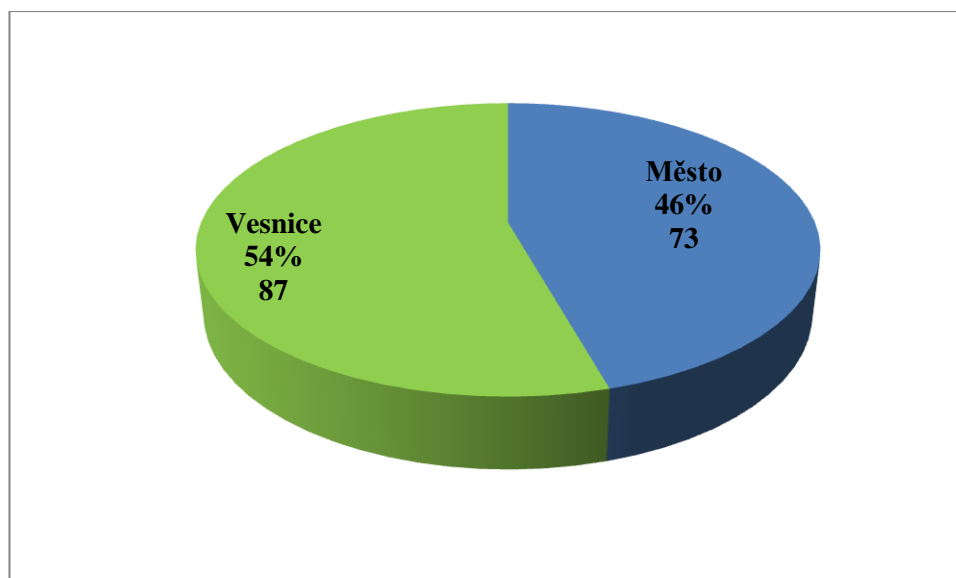
Graf 1: Věk



Ze 160 respondentů bylo 12 jedenáctiletých (7,5 %), 41 dvanáctiletých (25,6 %), 47 třináctiletých (29,4 %), 40 čtrnáctiletých (25 %), 19 patnáctiletých (11,9 %) a 1 šestnáctiletý (0,6 %).

Otázka č. 2: Pohlaví respondentů**Graf 2: Pohlaví**

Dotazník vyplnilo 79 dívek (49 %) a 81 chlapců (51%).

Otázka č. 3: Kde bydlíš?**Graf 3: Bydliště**

54 % respondentů bydlí na vesnici a 46 % ve městě.

Otázka č. 4: Můžeš se denně připojit k internetu (přes PC, mobil, tablet nebo jiné zařízení)?

Tabulka 2: Připojení k internetu

Připojení k internetu	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	105	95,5	43	86
ne	5	4,5	7	14
celkem	110	100	50	100

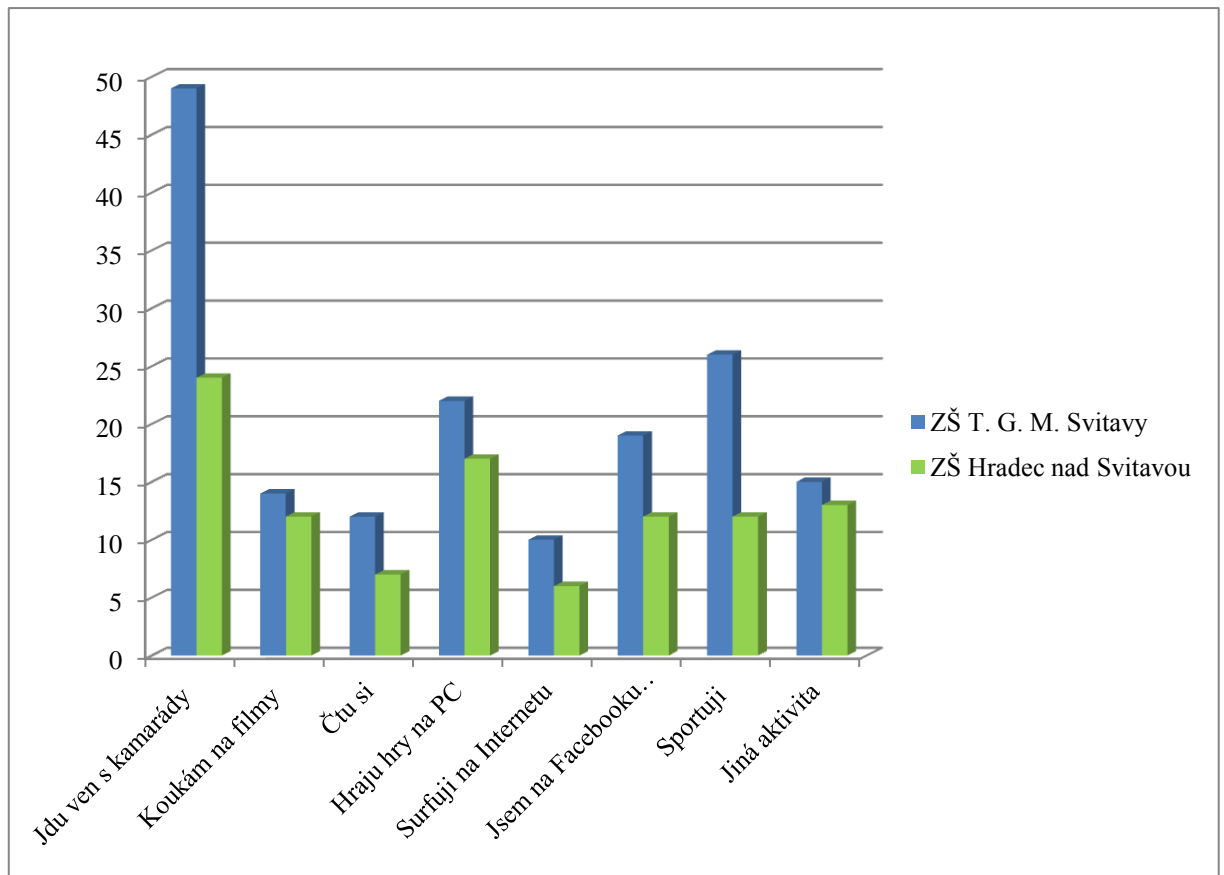
Přes 90 % respondentů má možnost připojit se denně k internetu.

Otázka č. 5: Co nejraději děláš ve svém volném čase?

Na tuto otázku mohli respondenti zakroužkovat více odpovědí. Téměř polovina z nich (45,6 %) uvedla, že svůj volný čas nejraději tráví venku s kamarády. Druhou nejoblíbenější aktivitou bylo hraní her na počítači (24,4 %), třetí bylo sportování (23,8 %). Čtvrtou nejoblíbenější činností je trávení času na Facebooku nebo jiné sociální síti (19,4 %), pátou vykonávání jiné aktivity (17,5 %). Další aktivita byla koukání na filmy (16,3 %). 11,9 % respondentů si rádo čte a nejméně oblíbenou aktivitou bylo surfování po internetu (10 %).

Vrstevnická skupina je v tomto období pro děti a mládež velmi důležitá, učí se zde specifickým dovednostem, dostane se jim zde podpory a pochopení od stejně starých lidí, proto se zřejmě trávení času s kamarády umístilo na první příčce. Využívání sociálních sítí je na místě čtvrtém. Jejich prioritou je komunikace a propojování lidí na různých místech světa. Dětem a mládeži mohou přinést hodně příležitostí, ale je třeba dbát zvýšené ochrany osobních dat, aby nedocházelo k jejich různému zneužívání.

Graf 4: Trávení volného času



Otázka č. 6: Máš profil na Facebooku nebo na nějaké jiné sociální síti?

Tabulka 3: Profil na sociální síti

Profil na sociální síti	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	106	96,4	40	80
ne	4	3,6	10	10
celkem	110	100	50	100

Přes 90 % respondentů má profil na sociální síti. Potvrzují tím tak, že jejich oblíbenost je velmi vysoká.

Otázka č. 7: Jak často se přihlašuješ na svůj profil na sociální síti?**Tabulka 4: Četnost přihlašování na sociální síť**

Četnost přihlašování na sociální síť	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
každý den	57	53,8	24	60
několikrát do týdne	24	22,6	10	25
několikrát do měsíce	12	11,3	2	5
méně	13	12,3	4	10
celkem	106	100	40	100

Zajímavé zjištění je, že ne všichni respondenti využívají své sociální síť každý den. K této odpovědi se přihlásilo 55,5 %. 23,3 % se přihlašuje několikrát do týdne, 9,6 % několikrát do měsíce a 11,6 % méně než několikrát do měsíce.

Otázka č. 8: Pokud jsi zakroužkoval odpověď A, napiš přibližně, kolik hodin na ní trávíš.**Tabulka 5: Čas strávený na sociální síti**

Čas strávený na sociální síti	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
méně jak 1 hod.	19	33,3	2	8,3
1 - 3 hod.	18	31,6	9	37,5
3 - 6 hod.	11	19,3	5	20,8
6 - 9 hod.	7	12,3	4	16,7
více jak 9 hod.	1	1,75	4	16,7
nevyplněno	1	1,75	0	0
celkem	57	100	24	100

Nejčastěji respondenti odpovídali v rozmezí 1 až 3 hodiny denně (33,3 %). 25,9 % respondentů využívá sociální síť méně než hodinu. 19,8 % je využívá 3 až 6 hodin. 13,6 % zde tráví 6 až 9 hodin a více jak 9 hodin 6,2 %.

Někteří respondenti k této otázce dopsali, že mezitím, co jsou přihlášení na své síti, vykonávají přitom i jiné činnosti. Dva respondenti uvedli, že mají internet v mobilu, a tudíž jsou připojeni celý den.

Otázka č. 9: Znáš některé zásady bezpečného užívání sociální sítě, na které máš profil? Pokud ano, zkus napsat jaké.

Tabulka 6: Zásady bezpečného užívání sociální sítě

Zásady bezpečného užívání sociální sítě	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ochrana osobních údajů	32	45,7	5	33,3
nepřidávat fotografie (nahé, intimní apod.)	25	35,7	2	13,3
nekomunikovat s cizími lidmi	23	32,9	4	26,7
dbát na ochranu hesla	12	17,1	4	26,7
psát vhodné příspěvky (neurážet, nepomlouvat, nevyhrožovat apod.)	6	8,6	2	13,3
nepsat na svůj profil, co právě dělám (jsem sám doma apod.)	5	7,1	2	13,3
mít zabezpečený profil	6	8,6	0	0
pro založení profilu na Facebooku musí uživatel splňovat určitý věk (13 let)	3	4,3	0	0
mít antivir	2	2,9	0	0
nezůstávat přihlášen	2	2,9	0	0
nevěřit všemu, co se na sociální síti píše	1	1,4	0	0

K těmto znalostem se přihlásilo pouze 85 respondentů vlastních profil na sociální síti (70 ze ZŠ T. G. M a 15 ze ZŠ Hradec nad Svitavou). Dohromady tedy asi 58 %. Tato otázka byla otevřená. Respondenti nejčastěji uváděli, že si musí chránit svá osobní data, nepřidávat na sociální síť nahé či intimní fotografie a nekomunikovat s cizími lidmi.

Otázka č. 10: Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl ANO, napiš, odkud tyto zásady znáš.

Tabulka 7: Zdroj znalostí zásad

Zdroj	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
škola	37	52,9	1	6,7
rodiče	17	24,3	1	6,7
sociální síť	10	14,3	7	46,7
kamarádi	7	10	3	20
vlastní úvaha	8	11,4	2	13,3
internet	4	5,7	1	6,7
televize	1	1,4	0	0

Další otevřená otázka zjišťovala, odkud respondenti znají zásady bezpečného užívání sociálních sítí. Nejvíce z nich (44,7 %) uvedla, že ze školy. 18 respondentů je zná od rodičů a 17 ze sociálních sítí. Dále respondenti získávají tyto znalosti od kamarádů, z internetu a jeden odpověděl, že je zná z televize. 10 respondentů napsalo, že na ně přišli vlastní úvahou.

Otázka č. 11: Víš, kdo všechno si může prohlížet informace, které na svou sociální síť vkládáš?

Tabulka 8: Dostupnost informací na profilu

Vím, kdo všechno si může prohlížet informace na profilu	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	99	93,4	37	92,5
ne	6	5,7	3	7,5
nevyplněno	1	0,9	0	0
celkem	106	100	40	100

Přibližně 93 % respondentů uvedlo, že ví, kdo všechno si může prohlížet informace, které vkládají na svou sociální síť. Například sociální síť Facebook umožňuje nastavit sou-

kromí uživatele tak, že si u každého příspěvku mohou určit, kdo tyto informace uvidí. Bylo by ale dobré mít na paměti, že některé příspěvky jsou vždy veřejné. Respondenti také nikdy nemohou tušit, zda jejich kamarád určitou informaci nebo například fotografii neukáže či nepošle někomu dalšímu.

Otázka č. 12: Znáš osobně všechny přátele, které máš přidané na své sociální síti?

Tabulka 9: Znalost přátel

Znalost všech přátel přidaných na sociální síti	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	52	49,1	20	50
ne	40	37,7	17	42,5
nevím	14	13,2	3	7,5
celkem	106	100	40	100

Téměř polovina respondentů uvedla, že zná osobně všechny přátele přidané na své sociální síti. 39 % z nich uvedla, že ne a 11,6 % neví.

Otázka č. 13: Dokážeš vše, co si s kamarády píšeš na Facebooku (nebo na jiné sociální síti), jim také říct z očí do očí?

Tabulka 10: Komunikace z očí do očí vs. na síti

Schopnost sdělit vše v komunikaci na sociálních sítích také z očí do očí	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	90	84,9	33	82,5
ne	16	15,1	7	17,5
celkem	106	100	40	100

Většina respondentů dokáže sdělit kamarádům v komunikaci z očí do očí vše, co si s nimi píše na sociální síti. Jedním ze specifik internetové komunikace je právě to, že jsou v tomto prostředí odvážnější a také otevřenější. Takto se zřejmě chová přibližně 16 % respondentů.

Otázka č. 14: Pomohl ti Facebook (nebo jiná sociální síť) poprvé oslovit někoho, kdo se ti líbil nebo líbí?

Tabulka 11: Oslovení druhého přes sociální sítě

Sociální síť jako pomocník při oslovení druhého člověka	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	57	53,8	22	55
ne	49	46,2	18	45
celkem	106	100	40	100

Míra odvahy byla zjišťována i touto otázkou. Přes 50 % respondentů uvedla, že jim sociální síť pomohla při oslovení člověka, který se jim líbil nebo líbí.

Otázka č. 15: Znáš pojmy, jako je například kyberstalking, kyberšikana, kybergrooming?

Tabulka 12: Znalost pojmů

Znalost pojmů (kyberstalking, kyberšikana, kybergrooming)	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	66	60	29	58
ne	44	40	21	42
celkem	110	100	50	100

59,4 % respondentů zná pojmy kyberstalking, kyberšikana a kybergrooming. 40,6 % z nich uvedla, že je nezná.

Otázka č. 16: Co je to kyberstalking?

Tabulka 13: Co je to kyberstalking

Co je to kyberstalking	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
termín označující pronásledování, obtěžování druhého člověka skrze IT	81	73,6	29	58
natáčení fyzického útoku na nic netušící oběť	11	10	1	2
hraní her přes soc. sítě	6	5,5	2	4
nevyplněno/nevím	12	10,9	18	36
celkem	110	100	50	100

Tato otázka ověřovala znalost kyberhrozeb zmiňovaných v předchozí otázce. Správně odpovědělo 68,75 % respondentů. I ti, kteří na předchozí otázku odpověděli ne, došli svojí úvahou ke správné odpovědi. 18,75 % respondentů na tuto otázku buď neodpovědělo, nebo k ní napsali, že neví. Kyberstalking je tedy termín označující pronásledování, obtěžování druhého člověka prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (e-mail, sms, chat apod.).

Otázka č. 17: Setkal/a ses někdy s nějakou formou zneužívání či ubližování přes internet?

Tabulka 14: Osobní zkušenost se zneužíváním přes internet

Osobní zkušenost se zneužíváním či ubližováním přes internet	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	31	28,2	12	24
ne	75	68,2	29	58
nevím	4	3,6	9	18
celkem	110	100	50	100

26,9 % respondentů uvedlo, že se již někdy setkali s nějakou formou zneužívání či ubližování přes internet. Nejvíce ohroženými jsou právě děti a mládež ve věku přibližně od 6 do 15 let. 65 % respondentů se s ubližováním na internetu nesešlo a 8,1 % neví.

Otázka č. 18: Znáš nějakého člověka, který se s tím setkal?

Tabulka 15: Zprostředkovaná zkušenost se zneužíváním přes internet

Zprostředkovaná zkušenost s formou zneužívání či ubližování na internetu	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	34	30,9	18	36
ne	75	68,2	32	64
nevím	1	0,9	0	0
celkem	110	100	50	100

Přes 30 % respondentů uvedlo, že znají člověka, který se již někdy setkal se zneužíváním či ubližováním na internetu. Tato čísla jsou velmi vysoká a prevence těchto hrozeb by se určitě neměla podceňovat.

Otázka č. 19: Víš, kde bys hledal/a pomoc, pokud by se tvůj kamarád stal obětí nějakého zneužívání přes internet? Pokud tvoje odpověď byla ANO, napiš minimálně dva příklady.

Tabulka 16: Znalost způsobů pomoci

Znalost některých způsobů pomoci při zneužití přes internet	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
ano	65	59	26	52
ne	45	41	24	48
celkem	110	100	50	100

56,9 % respondentů ví, kam, případně za kým, by šla, pokud by se jejich kamarád dostal do nesnází díky kyberhrozbám. Následující tabulka ukáže, koho by nejčastěji vyhledali. Nejčastěji by respondenti hledali pomoc u rodičů, na policii a ve škole.

Tabulka 17: Způsob pomoci

Způsob pomoci	ZŠ T. G. M. Svitavy		ZŠ Hradec nad Svitavou	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %	Absolutní četnost	Relativní četnost %
rodiče	40	61,5	15	57,7
policie	45	69,2	10	38,5
škola	19	29,2	5	19,2
Linka bezpečí	7	10,8	2	7,7
dospělí	2	3,1	5	19,2
kamarádi	3	4,6	2	7,7
nahlásit na internetu	4	6,2	0	0
pomohl bych mu	2	3,1	2	7,7
Linka důvěry	3	4,6	0	0
sociální pracovník	2	3,1	0	0
psycholog	1	1,5	0	0
nevhodná odpověď	1	1,5	2	7,7

4.4 Vyhodnocení hypotéz

První hypotéza byla vyhodnocována pomocí otázky č. 5. Ověřována byla pomocí testu dobré shody chí-kvadrát.

1H₀: Mezi volbou trávení volného času na sociálních sítích a volbou ostatních volnočasových aktivit žáků II. stupně ZŠ není statisticky významný rozdíl.

1H_A: Žáci II. stupně ZŠ upřednostňují trávení volného času na sociálních sítích před nějakou jinou aktivitou.

Tabulka 18: Způsoby trávení volného času

Volnočasová aktivita	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
sociální síť	31	33,75	-2,75	7,5625	0,224
ostatní	239	236,25	2,75	7,5625	0,032
	Σ 270	Σ 270			Σ 0,256

$$X^2 = 0,256$$

stupeň volnosti: 1

hladina významnosti: 0,05

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria (0,256) je menší než kritická hodnota testového kritéria, která při stupni volnosti 1 a hladině významnosti 0,05 činí 3,841. Nulovou hypotézu tedy nelze odmítnout. Platí, že ve volbě sociálních sítí a ostatních volnočasových aktivit u žáků II. stupně ZŠ není statisticky významný rozdíl. První hypotéza, která říká, že žáci II. stupně ZŠ upřednostňují trávení volného času na sociálních sítích, je tedy falzifikována.

Druhá hypotéza byla vyhodnocována pomocí otázky č. 6. Ověřována byla pomocí testu dobré shody chí-kvadrát.

2H₀: *Žáci II. stupně ZŠ jsou informováni o zásadách bezpečného užívání sociálních sítí stejnou mírou od ostatních zdrojů jako ze školy.*

2H_A: *Žáci II. stupně ZŠ znají zásady bezpečného užívání sociálních sítí spíše ze školy, než od ostatních zdrojů.*

2H_B: *Žáci II. stupně ZŠ znají zásady bezpečného užívání sociálních sítí spíše ze školy, než od rodičů.*

Tabulka 19: Zdroje informací o zásadách

Zdroj informací	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
škola	38	14,14	23,86	569,3	40,26
ostatní	61	84,86	-23,86	569,3	6,7
	Σ 99	Σ 99			Σ 46,96

$$X^2 = 46,96$$

stupeň volnosti: 1

hladina významnosti: 0,05

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria (46,96) je větší než kritická hodnota testového kritéria, která při stupni volnosti 1 a hladině významnosti 0,05 činí 3,841. Nulovou hypotézu můžeme odmítnout. Žáci II. stupně ZŠ znají zásady bezpečného užívání sociálních sítí spíše ze školy než od ostatních zdrojů. První alternativní hypotéza je tedy verifikována.

Tabulka 20: Informace o zásadách škola vs. rodiče

Zdroj informací	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
škola	38	28	10	100	3,57
rodiče	18	28	-10	100	3,57
	Σ 56	Σ 56			Σ 7,14

$$X^2 = 46,96$$

stupeň volnosti: 1

hladina významnosti: 0,05

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

V tomto případě je hodnota testového kritéria opět větší než kritická hodnota testového kritéria. Druhá alternativní hypotéza, která se zaměřovala na to, zda jsou žáci II. stupně ZŠ informováni o zásadách bezpečného užívání sociálních sítí spíše ze školy než ze strany rodičů, je také verifikována.

Třetí hypotéza byla vyhodnocována pomocí otázky č. 17. Ověřována byla pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

3H₀: Podíl dětí, které se setkaly se zneužíváním či ubližováním přes internet, je stejný u dívek i u chlapců.

3H: Dívky se častěji než chlapci setkávají se zneužíváním či ubližováním přes internet.

Tabulka 21: Zkušenost se zneužíváním

	ano	ne	Σ
dívky	19	53	72
chlapci	24	51	75
Σ	43	104	147

$$X^2 = 0,0038$$

$$\text{stupeň volnosti: } (2-1) * (2-1) = 1$$

hladina významnosti: 0,05

$$X^2_{0,05}(1) = 3,841$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je výrazně menší než kritická hodnota, která při stupni volnosti 1 a hladině významnosti 0,05 činí 3,841. Nulovou hypotézu přijímáme. Ve zkoumané skupině není podíl dívek a chlapců, kteří se setkali se zneužíváním či ubližováním přes internet, statisticky významně odlišný.

4.5 Shrnutí výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké místo zaujímají sociální sítě ve volném čase žáků. Předpokládala jsem, že žáci II. stupně ZŠ budou tímto způsobem nejraději trávit svůj volný čas. Tato hypotéza ale nebyla výzkumem potvrzena. Jako nejoblíbenější volnočasovou aktivitu označili žáci chození ven s kamarády. K tomuto se přihlásila téměř polovina. Sociální sítě jsou čtvrtou nejoblíbenější aktivitou. Předstihlo je ale hraní her na počítači a sportování. Přes 90 % žáků vlastní profil na sociální síti a z toho 55,5 % se na ni přihlašuje každý den. Nejčastěji se tu pohybují mezi jednou až třemi hodinami. Vyskytla se také časová rozmezí šesti až devíti hodin, a dokonce i vyšší. Počítače, internet a také sociální sítě jsou tedy běžnou součástí života mladých lidí.

Další cíl ověřoval fakt, že jsou sociální sítě prostředím, kde dochází k projevům větší odvahy. V komunikaci s kamarády přes sociální sítě přibližně 16 % žáků odpovědělo, že jim nedokážou sdělit vše, co si s nimi píšou. Přes 50 % žáků uvedlo, že jim sociální síť pomohla oslovit někoho, kdo se jim líbil nebo líbí. Na základě těchto poznatků si tedy troufám tvrdit, že jsou děti v tomto prostředí opravdu odvažnější.

Třetí cíl praktické části zjišťoval, do jaké míry jsou žáci informováni o hrozbách na sociálních sítích. Předpokládala jsem, že žáci znají zásady bezpečného užívání sociálních sítí převážně ze školy. Tato hypotéza byla výzkumem potvrzena. Záleží ale na přístupu školy, žáci ZŠ T. G. Masaryka byli ze školy lépe informováni o těchto zásadách než žáci ze ZŠ v Hradci nad Svitavou.

Poslední cíl zjišťoval, zda se žáci již někdy setkali s nějakou hrozbou na internetu. Výzkumem bylo zjištěno, že 26,9 % žáků II. stupně ZŠ se již někdy setkali s nějakou formou zneužívání či ubližování přes internet. Předpokládala jsem, že jsou dívky více než chlapci ohrožené zneužíváním a ubližováním přes internet. Tato hypotéza nebyla potvrzena. Počet žáků, kteří se buď osobně, nebo zprostředkovaně setkali s nějakým ohrožením, je ale stále vysoký a ne všichni žáci vědí, kde by hledali pomoc v případě, že by se někdo stal obětí nějakého ubližování přes internet.

ZÁVĚR

Hlavní cíl bakalářské práce – význam komunikace na sociálních sítích pro děti a mládež – byl sledován následujícími dílčími cíly. První se zabýval sociálními sítěmi, jejich vývojem, druhy a možným využitím mezi dětmi a mládeží. Sociální sítě prošly poměrně rychlým vývojem až do dnešní multifunkční podoby. Jeho mladí uživatelé díky nim komunikují a rozvíjejí tak specifické komunikační schopnosti – umění vyjádřit své myšlenky a pocity, argumentovat. Dále je využívají ke hrám, a tedy k relaxaci. Také odsud získají velké množství informací, učí se.

Další cíl specifikoval komunikaci dětí a mládeže v prostředí internetu a sociálních sítí. Výměna různých informací tu probíhá velmi rychle a je možné oslovit velké množství lidí. Mezi mladými jsou velmi oblíbené emotikony, vyjadřující různé pocity. Kvůli akronymům ale také kvůli velkému množství informací hrnoucích se na děti ze všech stran dochází k jisté zkratkovitosti v písemném projevu.

Děti a mládež bývají na sociálních sítích velmi otevřeni a odvážní. Často na svých profilech zveřejňují svoje myšlenky a velmi oblíbené fotografie. Jaké potřeby je k tomu vedou? Často se hovoří o vytváření identity – potřebě někam patřit, experimentovat, vymanit se z vlivu rodičů a nějakým způsobem ventilovat frustraci. Ve zveřejňování osobních informací ale nebývají opatrní a neuvědomují si fakt, že o důvěrnosti se v prostředí sociálních sítí nedá příliš hovořit. To, co zde jednou člověk napíše či nějakým způsobem uloží, se v mžiku může rozšířit dál nezávisle na původci této informace.

Poslední cíl tedy sledoval rizikové chování dětí a mládeže v prostředí sociálních sítí. Byl zaměřen především na šikanu a jevy s ní související. Závěr teoretické části pojednává o prevenci těchto hrozeb.

Výzkumem bylo zjištěno, že sociální sítě, ale také počítače vyplňují velkou část volného času dětí. Ty je ale neupřednostňují před kontaktem se svými kamarády - vrstevníky, kteří v životech dětí a dospívajících hrají významnou roli. Některým dětem sociální síť pomohla při oslovení někoho, kdo se jim líbí, což podporuje fakt, že v tomto prostředí jednají lidé odvážněji než v komunikaci z očí do očí. Část dětí se již někdy setkala

s ubližováním či zneužíváním přes internet. O těchto rizicích a hrozbách jsou děti informované zejména ze školy.

Všechny děti se ale ke znalostem bezpečného užívání sociálních sítí nepřiznaly. Jednaly tak z důvodu, že se jim nechtělo nad touto otázkou přemýšlet, nebo opravdu nevědí? Na to už bohužel tento výzkum odpovědět nedokáže. Každopádně je stále alarmující, že se s různými hrozbami na internetu setkávají ať už osobně, nebo prostřednictvím svých kamarádů.

Tato práce je určena rodičům a také učitelům – sociálním skupinám, které jsou pro socializaci dětí a mládeže velmi důležité a měly by se starat o jejich bezpečnost. Mohla by sloužit i jako podnět pro další bádání v oblasti komunikace mladých lidí v prostředí sociálních sítí. Bude se vytrácet osobní kontakt mezi dětmi? Nahradí jim počítače, chytré mobilní telefony či tablety kamarády? Jak se jim změní myšlení v přívalu velkého množství informací?

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BURIAN, P. *Internet inteligentních aktivit*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. 336 s. ISBN 978-80-247-5137-5.
- [2] DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 6. vyd. Praha: Grada, 2008. 502 s. ISBN 978-80-247-2018-0.
- [3] DIVÍNOVÁ, R. *Cybersex - forma internetové komunikace*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 167 s. ISBN 80-7254-636-8.
- [4] ECKERTOVÁ, L.; DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.
- [5] CHATFIELD, T. *Digitální svět: 50 myšlenek, které musíte znát*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2013, 208 s. ISBN 978-80-7391-720-3.
- [6] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [7] KARÁSKOVÁ - ULBERTOVÁ, Z. Rodič, vychovatel a dítě na internetu. In: KRČMÁŘOVÁ, B. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. 178 s. ISBN 978-809-0492-028.
- [8] KIRKPATRICK, D. *Pod vlivem Facebooku: příběh z nitra společnosti, která spojuje svět*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2011. 320 s. ISBN 978-80-251-3573-0.
- [9] KOPECKÝ, K. Rizika sextingu u českých pubescentů a adolescentů. In: KOPECKÝ, K. et al. *Rizika internetové komunikace v teorii a praxi*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 188 s. ISBN 978-80-244-3571-8.
- [10] KRČMÁŘOVÁ, B. *Děti a online rizika: sborník studií*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. 178 s. ISBN 978-809-0492-028.
- [11] KULHÁNKOVÁ, H.; ČAMEK, J. *Fenomén facebook*. 1. vyd. Kladno: BigOak, 2010. 128 s. ISBN 978-80-904764-0-0.
- [12] LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada, 1998. 343 s. ISBN 80-7169-195-X.
- [13] LEŠKO, L. *Náhled do sociální komunikace*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2008. 99 s. ISBN 978-80-7399-466-2.

- [14] MURPHYOVÁ-WITTOVÁ, M.; STAMEROVÁ-BRANDTOVÁ, P. *Připravte své dítě do života: osm klíčových dovedností - jak je můžete svému dítěti zprostředkovat a jak si je může dítě s vaší pomocí osvojit*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 155 s. ISBN 978-80-247-2082-1.
- [15] ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
- [16] RYBKA, M.; MALÝ, O. *Jak komunikovat elektronicky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 92 s. ISBN 80-247-0208-8.
- [17] ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003. 158 s. ISBN 80-7254-360-1.
- [18] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání; 1. díl*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
- [19] VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8.
- [20] ŽEMLIČKA, M. *E-mail, chat, sms: praktický průvodce elektronickou komunikací*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2003. 110 s. ISBN 80-7226-928-3.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1] BORNOVÁ, L. Úvod do sociálních sítí. In: *IBM* [online]. 2011 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <https://www.ibm.com/developerworks/community/wikis/home?>
- [2] Co je kyberšikana? In: *Ebezpečí* [online]. 2009 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekyllbersikana>.
- [3] Co je to stalking a cyberstalking. In: *Ebezpečí* [online]. 2008 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/66-23>.
- [4] Desatero bezpečného internetu. In: *Bezpečnýinternet.cz* [online]. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/deti/rady-pro-tebe/desatero-bezpecneho-internetu.aspx?kurz=true>.
- [5] Happy slapping: spokojené fackování. In: *Nebud' obět': Rizika internetu a komunikačních technologií o.s.* [online]. © 2010-2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?page=happy-slapping>.

- [6] HASEBRINK 2012. In: ŠEBEŠ, M. Děti a mládež v kyberprostoru. *Zvyšování mediální gramotnosti v ČR: Vzdělávací portál média pod lupou* [online]. © 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.mediapodlupou.cz/lekce/deti-a-mladez-v-kyberprostoru>.
- [7] Instagram. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2014 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Instagram>.
- [8] JAROŠ, P. Kyberšikana. In: *POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. 2012 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zpravodajstvi-zlinskeho-kraje-zpravodajstvi-uo-zlin-kybersikana.aspx>.
- [9] KOPECKÝ, K. Co je sexting. In: *Ebezpečí* [online]. 2009 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>.
- [10] Kybergooming a kyberstalking: Metodický materiál pro pedagogické pracovníky. In: *Národní centrum bezpečnějšího internetu* [online]. 2012 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.ncbi.cz/category/6-metodiky-ucebni-materialy#>.
- [11] Kyberšikana: manuál pro učitele. In: *Plzeňský kraj: bezpečný kraj* [online]. ©2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.bezpecnykraj.cz/ebezpecnost/materialy-ke-stazeni/materialy-ke-stazeni.aspx>.
- [12] LIVINGSTONE, S.; HADDON, L. et al. *Risks and safety on the internet: The perspective of European children* [online]. 2010 [cit. 2014-03-26]. ISSN 2045-256X. Dostupné z: [http://www.lse.ac.uk/media%40lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIRports/D4FullFindings.pdf](http://www.lse.ac.uk/media%40lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIRports/D4FullFindings.pdf).
- [13] LOSSE, K. The return of the selfie. In: *The new yorker* [online]. 2013 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.newyorker.com/online/blogs/elements/2013/06/the-return-of-the-selfie.html>.
- [14] Nadávky a sexuální nářky: policie řeší kyberšikanu mezi žáčkami 7. třídy. In: *Česká televize: televizní studio Brno* [online]. 2013 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/216836-nadavky-a-sexualni-narazky-policie-resi-kybersikanu-mezi-zackami-7-tridy/>.
- [15] New user FAQs. In: *Twitter* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <https://support.twitter.com/articles/13920-frequently-asked-questions%20-%20New%20user%20faqs>.

- [16] NÝVLT, V. Jazyk jen pro vyvolené: zkratky v internetových chatech a diskusích. In: *Technet.cz* [online]. 2008 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/jazyk-jen-pro-vyvolene-zkratky-v-internetovych-hatech-a-diskusich-1ph-/sw_internet.aspx?c=A080302_102951_sw_internet_NYV
- [17] O nás. In: *LinkedIn* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.linkedin.com/about-us>.
- [18] O YouTube. In: *YouTube* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/yt/about/cs/>.
- [19] Podmínky a zásady služby Facebook. In: *Facebook* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/policies/?ref=pf>.
- [20] SEKNIČKOVÁ, P. Máme ve světě internetu svá práva?. In: *Ebezpečí* [online]. 2012 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/534-internetprava>.
- [21] Selfie. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2014 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Selfie>.
- [22] Sociální síť. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2014 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Sociální_síť.
- [23] Sociální síť: přehled sociálních sítí. In: *Facebook profily a další sociální sítě: zakládání a správa profilů na sociálních sítích* [online]. © 2013 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.facebook-profil.cz/socialni-site/>
- [24] WEBER, Gregory M. Grooming Children for Sexual Molestation. In: *THE ZERO* [online]. © 1996-2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: http://www.vachss.com/guest_dispatches/grooming.html.

LEGISLATIVNÍ ZDROJ

- [1] Česko. Zákon č.89/2012 Sb., Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky* ze dne 1. 1. 2014. Dostupné z: <http://www.uplnezneni.cz/clanky/novy-obcansky-zakonik/>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Věk	42
Graf 2: Pohlaví	43
Graf 3: Bydliště	43
Graf 4: Trávení volného času	45

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Emotikony	22
Tabulka 2: Připojení k internetu	44
Tabulka 3: Profil na sociální síti	45
Tabulka 4: Četnost přihlašování na sociální síť	46
Tabulka 5: Čas strávený na sociální síti	46
Tabulka 6: Zásady bezpečného užívání sociální sítě	47
Tabulka 7: Zdroj znalostí zásad	48
Tabulka 8: Dostupnost informací na profilu	48
Tabulka 9: Znalost přátel	49
Tabulka 10: Komunikace z očí do očí vs. na síti	49
Tabulka 11: Oslovení druhého přes sociální síť	50
Tabulka 12: Znalost pojmů	50
Tabulka 13: Co je to kyberstalking	51
Tabulka 14: Osobní zkušenost se zneužíváním přes internet	51
Tabulka 15: Zprostředkovaná zkušenost se zneužíváním přes internet	52
Tabulka 16: Znalost způsobů pomoci	52
Tabulka 17: Způsob pomoci	53
Tabulka 18: Způsoby trávení volného času	53
Tabulka 19: Zdroje informací o zásadách	54
Tabulka 20: Informace o zásadách škola vs. rodiče	55
Tabulka 21: Zkušenost se zneužíváním	56

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Chlapci a děvčata,

jmenuji se Martina Konárková a jsem studentkou oboru sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Chtěla bych vás poprosit o vyplnění následujícího dotazníku, který je určen k získání informací pro mou bakalářskou práci na téma „Význam komunikace na sociálních sítích pro děti a mládež“. Dotazník je určen pro žáky druhého stupně základních škol a je anonymní. Děkuji vám za jeho vyplnění. ☺

Zvolenou odpověď zakroužkuj.

1. Věk: ...
2. Pohlaví: A. Dívka B. Chlapec
3. Kde bydlíš?
 - A. Město
 - B. Vesnice
4. Můžeš se denně připojit k internetu (přes PC, mobil, tablet nebo jiné zařízení)?
 - C. Ano
 - D. Ne
5. Co nejraději děláš ve svém volném čase?
 - A. Jdu ven s kamarády
 - B. Koukám na filmy
 - C. Čtu si
 - D. Hraju hry na PC
 - E. Surfuji na Internetu
 - F. Jsem na Facebooku nebo jiné sociální síti
 - G. Sportuji
 - H. Jiná aktivita
6. Máš profil na Facebooku nebo na nějaké jiné sociální síti?
 - A. Ano
 - B. Ne

Pokud odpovíš ano, pokračuj následující otázkou, pokud ne, pokračuj otázkou č. 12.

7. Jak často se přihlašuješ na svůj profil na sociální síti?
 - A. Každý den
 - B. Několikrát do týdne
 - C. Několikrát do měsíce
 - D. Méně

8. Pokud jsi zakroužkoval odpověď A, napiš přibližně, kolik hodin na ní trávíš.

9. Znáš některé zásady bezpečného užívání sociální sítě, na které máš profil? Pokud ano, zkus napsat jaké.

10. Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl ANO, napiš, odkud tyto zásady znáš.

11. Víš, kdo všechno si může prohlížet informace, které na svou sociální síť vkládáš?
 - A. Ano
 - B. Ne

12. Znáš osobně všechny přátele, které máš přidáné na své sociální síti?
 - A. Ano
 - B. Ne
 - C. Nevím

13. Dokážeš vše, co si s kamarády píšeš na Facebooku (nebo na jiné sociální síti), jim také říct z očí do očí?
 - A. Ano
 - B. Ne

14. Pomohl ti Facebook (nebo jiná sociální síť) poprvé oslovit někoho, kdo se ti líbil nebo líbí?
- A. Ano
 - B. Ne
15. Znáš pojmy, jako je například kyberstalking, kyberšikana, kybergooming?
- A. Ano
 - B. Ne
16. Co je to kyberstalking?
- A. Termín označující pronásledování, obtěžování druhého člověka prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (sms, e-mailly, chat apod.)
 - B. Natáčení fyzického útoku na nic netušící oběť.
 - C. Hraní her přes sociální sítě.
17. Setkal/a ses někdy s nějakou formou zneužívání či ubližování přes Internet?
- A. Ano
 - B. Ne
 - C. Nevím
18. Znáš nějakého člověka, který se s tím setkal?
- A. Ano
 - B. Ne
19. Víš, kde bys hledal/a pomoc, pokud by se tvůj kamarád stal obětí nějakého zneužívání přes internet?
- A. Ano
 - B. Ne

Pokud tvoje odpověď byla ANO, napiš minimálně dva příklady.